

UNIVERZITET U NIŠU
PRAVNI FAKULTET

**Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje
ugovora u međunarodnoj trgovini
(master rad)**

Mentor

Prof. dr Predrag Cvetković

Student

Nikola Ilić

Broj indeksa: M038/18-O

Niš, 2020.

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

SADRŽAJ:

I UVODNA RAZMATRANJA.....	4
II POJAM I PRAVNA PRIRODA UGOVORA O MEĐUNARODNOJ PRODAJI ROBE.....	6
1. Izvori prava međunarodne prodaje.....	6
1.1. Nacionalni izvori.....	7
1.2. Međunarodni izvori.....	7
1.2.1. Bečka konvencija.....	8
1.2.2. Načela UNIDROIT –UCP.....	9
1.2.3. Evropska načela - PECL.....	11
1.2.4. Komparacija Bečke konvencije, UNIDROID i PECL principa.....	13
2. Ugovor o međunarodnoj prodaji robe.....	14
2.1. Pregovori i zaključenje ugovora.....	15
2.2. Ponuda.....	16
2.3. Prihvat ponude.....	17
2.4. Vreme i mesto zaključenja ugovora.....	19
2.5. Forma ugovora.....	19
3. Pravno dejstvo ugovora o međunarodnoj prodaji robe.....	20
3.1. Osnovne obaveze prodavca.....	20
3.1.1. Način i mesto isporuke.....	20
3.1.2. Vreme isporuke.....	22
3.1.3. Obaveza predaje dokumenata.....	22
3.1.4. Obaveza prenosa prava svojine.....	23
3.2. Osnovne obaveze kupca.....	24
3.2.1. Obaveza plaćanja cene.....	24
3.2.2. Obaveza preuzimanja isporuke.....	25
III ODGOVORNOST PRODAVCA ZA EVIKCIJU I NEISPUNJENJE UGOVORA.....	27
4. Odgovornost prodavca zbog postojanja prava trećih lica (evikcija).....	27

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

4.1. Potpuna evikcija.....	31
4.2. Delimična evikcija.....	31
5. Garancija za pravne nedostatke.....	32
6. Odgovornost prodavca zbog neispunjenja ugovora.....	32
6.1. Potpuno neispunjenje.....	34
6.2. Delimično neispunjenje.....	35
6.3. Zadocnjenje sa ispunjenjem.....	36
6.4. Neuredno izvršenje.....	36
6.5. Odgovornost prodavca kada na robi postoji pravo ili potraživanje koje se zasniva na industrijskoj ili drugoj intelektualnoj svojini.....	36
IV PRAVNA SREDSTVA KOJA STOJE NA RASPOLAGANJU KUPCU U SLUČAJU EVIKCIJE I NEISPUNJENJA UGOVORA OD STRANE PRODAVCA.....	40
7. Pravo da zaheva ispunjenja ugovora.....	40
8. Pravo kupca na sniženje cene.....	42
9. Pravo kupca da raskine ugovor.....	44
10. Pravo na naknadu štete.....	46
11. Kamata.....	49
12. Nemogućnost ispunjenja obaveze kao razlog za isključenje odgovornosti prodavca.....	50
V ZAKLJUČAK.....	52
VI POPIS KORIŠĆENE LITERATURE.....	54
VII POPIS OSTALE ISTRAŽIVAČKE GRAĐE.....	56
VIII SAŽETAK I KLJUČNE REČI.....	57
BIOGRAFIJA.....	59

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

I UVODNA RAZMATRANJA

Ugovor o međunarodnoj prodaji robe jeste osnovni posao međunarodnog trgovačkog prava. Ugovor o međunarodnoj prodaji predstavlja pravni osnov trgovačke razmene u svetu. Ugovor o međunarodnoj prodaji predstavlja instrument spoljnotrgovinske razmene, njegovim ispunjenjem realizuje se izvoz i uvoz robe. Bečkom konvencijom predviđeno je da ugovor o međunarodnoj prodaji robe predstavlja pravni posao koji zaključuju prodavac i kupac, čija se sedišta nalaze na teritoriji različitih država bez obzira na trgovački karakter ugovornih strana, ili karakter samog ugovora, kojim se prodavac obavezuje da isporuči robu, preda robna dokumnta i prenese svojinu na kupca, a kapac se obavezuje da plati i primi isporuku robe.

Zakonom o obligacionim odnosima predviđena je garancija prodavca kupcu za pravne i materijalne nedostatke stvari na kojoj se prenosi neko pravo. Odgovornost zbog pravnih nedostataka ili evikcija sastoji se u uznemiravanju pribavioca stvari na osnovu nekog prava trećeg lica koje je postojalo pre pribaviočevog sticanja te stvari, a o kome on nije znao pre zaključenja ugovora.

Predmet istraživanja ovog master rada jeste odgovornost prodavca za pravne nedostatke stvari ili evikciju kao i odgovornost za slučaj neispunjenja ugovora od strane prodavca. Rad se sastoji iz nekoliko delova. Prvi deo rada obuvata izvore međunarodnog trgovinskog prava, nacionalne, međunarodne, Bečka konvencija, UNIDROID principi i Evropski principi PECL. Drugi deo rada posvećen je obavezama prodavca i obavezama kupca iz ugovora o međunarodnoj prodaji robe. Centralni deo rada obuhvata odgovornost prodavca u slučaju pravnih nedostataka stvari ili evikcije. U slučajevima u kojima pravo trećeg isključuje pravo pribavioca, evikcija dovodi do toga da se pribaviocu oduzima državina stvari od strane tog trećeg, ili dolazi do umanjenja ili ograničenja prava pribavioca.

Centralni deo rada obuhvata i odgovornost prodavca za slučaj neispunjenja ugovora. To može biti neispunjenje osnovne obaveze, kasnjenje sa izvršenjem obaveze, njeno delimično ispunjenje ili svako drugo odstupanje od dogovorenog. Kroz rad se mogu uočiti svi ovi oblici neispunjenja ugovora od strane prodavca. I na kraju završni deo rada obuhvata pravna sredstva

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

koja stoje na raspolaganju kupcu u slučaju da dođe do evikcije i neispunjenja ugovora od strane prodavca. Kroz rad je moguće detaljno upoznati pravo kupca da zahteva ispunjenje ugovora, raskid ugovora, pravo da zahteva sniženje cene ali i pravo na nadoknadu štete, kao posledice nastanka evikcije ili neispunjenja ugovora od strane prodavaca.

Cilj rada ogleda se upravo u analizi odgovornosti prodavca za pravne nedostatke stvari ili evikciju, kao i odgovornosti koje proizilaze za slučaj neizvršenja ugovora ili delimičnog ispunjenja od strane prodavca, kao i detaljnu analizu odgovornosti prodavca za slučaj evikcije i neispunjenja ugovora.

Kao metod rada obuhvaćena je analiza pravne doktrine kojima se upoređuju stavovi pravnih eksperata u pogledu regulisanja odgovornosti prodavca za pravne nedostatke stvari i zaštitu od evikcije, kao i odgovornosti za slučaj neispunjenje ugovora od strane prodavca.

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

II POJAM I PRAVNA PRIRODA UGOVORA O MEDJUNARODNOJ PRODAJI ROBE

1. Izvori prava međunarodne prodaje

Izvore međunarodnog prava možemo posmatrati u materijalnom i formalnom smislu. Izvori međunarodnog prava u materijalnom smislu predstavljaju izraz društvenih faktora na osnovu kojih nastaju pravni akti koji čine izvore u formalnom smislu. Dok su izvori prava u formalnom smislu pravila ponašanja subjekta u postupku zasnivanja, trajanja i realizacije međunarodnih trgovačkih odnosa. Izvori međunarodnog prava pored nacionalne legislative, nastaju i pomoću dva osnovna modela izgradnje izvora prava:

- Dvostrano uređivanje odnosa – bilateralizam
- Višestrana regulative – multilateralizam. (Ćirić: 2012)

Društveni faktori izgradnje izvora prava se prepoznaju i u transnacionalnim tržišnim strukturama koje imaju svoje učesnike, kao i regulatorne institucije. Oni su označeni kao *merkatokratija* i predstavljaju odraz elitne trgovačke asocijacije. Svi su oni zajedno činioци procesa unifikacije, harmonizacije i globalizacije međunarodnog trgovinskog prava. Dva savremena procesa povezana sa nastankom merkatokratije jesu razvoj globalnih proizvodnih odnosa, i privatizacija regulatornih nadležnosti nad MTO. (Ćirić: 2012)

Izvori prava u formalnom smislu su pravila ponašanja subjekata u postupku zasnivanja, trajanja i realizacije međunarodnih trgovinskih odnosa. Izvore možemo podeliti prema pripadnosti postojećim pravnim sistemima na izvore evropsko – kontinentalnog pravnog sistema i anglosaksonskog pravnog sistema.

Izvore možemo podeliti i na:

- Izvore nacionalnog zakonodavstva, javno – pravne i privatno – pravne prirode;
- Međunarodne univerzalne i regionalne izvore prava;
- Izvore autonomnog, trgovinskog prava i
- Nadnacionalne izvore međunarodnog trgovinskog prava. (Ćirić: 2012)

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

1.1.Nacionalni izvori

Domaće zakonodavstvo stvara opšte pravne okvire za pravno uređenje ekonomskih odnosa sa inostranstvom. To su u prvom redu propisi koji se odnose na spoljnotrgovinsko poslovanje. (Đurović: 2004) Nacionalni izvori se primenjuju na teritoriji države koja ih je donela. Država u pojedinim oblastima rezerviše isključivu i neposrednu primenu svojih nacionalnih propisa, kao i isključivu nadležnost domaćih sudova. Države kontrolišu, usmeravaju i normativno uređuju oblasti međunarodnih trgovinskih odnosa, koristeći metode originernog i derivativnog postupanja. Originarni metod podrazumeva donošenje zakonskih i podzakonskih akata. Dok derivativni način se ostvaruje učešćem države, preko predstavnika u radu na donošenje međunarodnih konvencija i drugih akata, koji se kasnije inkorporišu u nacionalni pravni sistem. (Ćirić: 2012).

Nacionalni izvori sadrže pravne norme javno – pravnog karaktera kao i privatnopravnog karaktera. Izvori prava javno – pravnog karaktera za ulogu imaju određivanje mera učešća države, domaćih i stranih privrednih subjekata u međunarono trgovinskim odnosima. Privredne organizacije mogu istupati na međunarodnom tržištu ukoliko ispunjavaju uslove predviđene imperativnim normama nacionalnog zakonodavstva, a koje se tiču obavljanja delatnosti nacionalnih privrednih subjekta na međunarodnom, i stranih subjekta na nacionalnom tržištu. Osnovni izvori nacionalnog prava javno – pravne prirode su: zakoni u materiji spoljnotrgovinskog poslovanja, carinskih i deviznih poslova, osiguranja i finansiranja, kreditnih odnosa sa inostranstvom, proces privatizacije, poslovanje banaka, hartija od vrednosti. Izvori privatnopravne prirode čine pravni akti dispozitivnog karaktera, koji za svoj predmet imaju regulisanje međunarodne poslovne operacije. Ova grupa izvora je brojna i sadržana je u nacionalnim pravnim aktima svake države. (Ćirić: 2012)

1.2.Međunarodni izvori

Izvori međunarodnog trgovinskog prava međunarodnog karaktera se mogu podeliti na one sa javno – pravnim i međunarodno – pravnim karakterom. Međunarodni izvori prava javno – pravne prirode daju opšte pravne pretpostavke i njima se utvrđuju određeni principi za nastanak međunarodnih ekonomskih odnosa i za njihovo pravno regulisanje. (Đurović: 2004) Međunarodni izvori javno- pravne prirode obuhvataju međunarodne sporazume, međunarodna običajna pravila

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

i opšta načela. Međunarodni ugovori su ugovori koji zaključuju državne organizacije međusobno, ili sa jednom ili većim brojem država. (Ćirić: 2012) Međunarodni ugovori čine deo pravnog sistema i osnovu za regulisanje niza privrednih pitanja u ekonomiji jedne države, dok međunarodni običaji predstavljaju opšta pravila, koja se nalaze u međunarodnim ugovorima i konvencijama. Međunarodno običajno pravo je jedan značajan izvor prava jer pravila nastaju u neposrednim životnim situacijama i postepeno bivaju opšteprihvaćena. Opšti principi međunarodnog prava su značajna oblast i oni predstavljaju važan izvor i za međunarodno privredno pravo i to bilo neposredno ili posredno. (Đurović: 2004) Međunarodni izvori privatno – pravne prirode uređuju materiju međunarodnog trgovačkog prava. Donošenjem UNIDROIT načela međunarodnih trgovačkih izvora i načela evropskog ugovornog prava PECL otvara se put primeni dokumenata koji svojom sadržinom pretenduju da formiraju opšti deo međunarodnog privatnog ugovornog prava. (Ćirić: 2012)

1.2.1. Bečka konvencija

U Beču je 1980.godine održana diplomatska konferencija kojoj su pristustvovali predstavnici 62 države i osam međunarodnih organizacija, gde je usvojena Konvencija Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (*United Nations Convention of Contracts for the International Sale of Goods*). Bečka konvencija je stupila na snagu 1. januara 1988.godine, tadašnja SFRJ je ratifikovala ovu konvenciju 1984.godine, a Srbija i Crna Gora su je potvrdile 2001.godine. Bečka konvencija predstavlja najznačajniji izvor prava međunarodne prodaje robe. Značaj konvencije je dvojak – direktan i indirektan. Dientan uticaj Bečke konvencije ogleda se u tome što se ona primenjuje kod ugovora o prodaji s elementom inostranosti, dok indirektno dejstvo ogleda se u tome što je poslužila kao model za dalji razvoj prava prodaje na međunarodnom, regionalnom i nacionalnom nivou. (Šobot Fišer: 2014)

Struktura Bečke konvencije sastoji se od 101 člana i ima četiri dela. Prvi deo čine odredbe koje određuju polje primene konvencije i odredbe opšteg karaktera. Drugi deo čine pravila o zaključenju ugovora o međunarodnoj prodaji robe. Treći deo sadrži materijalna pravila za ugovor o prodaji robe, dok četvrti deo čine prelazne i završne odredbe. (Šobot Fišer: 2014) Konvencija se smatra opštim pravom Evropske unije o međunarodnoj prodaji robe jer je danas primenjuju sve članice ove nadnacionalne organizacije. Osnovna svrha donošenja Konvencije jeste unifikacija

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

pravila koja regulišu međunarodnu prodaju robe u okviru različitih društvenih, privrednih i pravnih sistema radi otklanjanja pravnih prepreka i unapređenja razvoja međunarodne trgovine. Važnost konvencije ogleda se u tome što ona ne sadrži jedinstvenu definiciju ugovora o prodaji. Ugovor o prodaji se može definisati kao ugovor kojim se jedna strana obavezuje da isporuči robu, preda dokumente koji se odnose na robu i prenese svojину na robu na način predviđen ugovorom i Konvencijom, a druga strana se obavezuje da isplati cenu i preuzme isporuku robe, na način predviđen ugovorom i Konvencijom.¹

Bečkom konvencijom izvršena je najviša moguća integracija različitih koncepata nezavisnosti, a postoji funkcionalni sistem za regulisanje međunarodne prodaje. Unifikacija prava međunarodne prodaje bila je korak ka stvaranju jedinstvenog opšteg dela međunarodnog privrednog ugovornog prava. Kreiranje pravila sadržanih u konvenciji predstavlja polaznu osnovu unifikaciji prava poslovnih transakcija. (Cvetković P.)

1.2.2. Načela UNIDROIT –UCP

Međunarodni institut za unifikaciju privatnog prava UNIDROIT osnovan je multilateralnim sporazumom, zaključenim 1926. godine u okviru Društva Naroda. Članice UNIDROIT-a su države, a sedište mu je u Rimu. Institut je otvoren za članstvo svim državama koje pristupe njegovom Statutu. Naša država je član od 1940.godine. Najviši organ je Generalna skupština sastavljena od diplomatskih predstavnika svih država članica, dok su ostali organi Predsednik, Upravni savet i Sekretarijat. Osnovni zadatak Instituta je utvrđivanje i razmatranje potreba za modernizacijom, kordinacijom i unifikacijom privatnog prava, a naročito trgovinskog. Osnovna i najznačajnija aktivnost je koncipiranje nacrtu unifikovanih pravila. Delatnost UNIDROIT-a uključuje i objavljivanje stručnih studija i analiza, kao i značajne stručne publikacije od kojih su najvažnije Godišnjak Instituta (Unification of Law) i zbirke sudske i arbitražne prakse (Uniform Law Cases). (Spasić: 2009)

Radi ostvarivanja cilja izrađuju se međunarodne konvencije kao i *soft law* izvori. Izvori mekog prava predstavlja model zakoni, koje države uzimaju u obzir prilikom donošenja nacionalnih propisa ili opšti principi. Postoje takođe i pravni vodiči, koji se najviše koriste kod

¹ Čl. 30 i 53 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

novih poslovnih tehnika koje treba da koriste profesionalci u zemljama gde poslovna praksa nije dovoljno poznata. U okviru Međunarodnog instituta za unifikaciju privatnog prava usvojene su mnogobrojne međunarodne konvencije, gde u oblasti prava međunarodne prodaje najznačajniji doprinos predstavlja izrada nacrtu Jednoobraznog zakona o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari i Jednoobraznog zakona o zaključivanju ugovora o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari koji su u formi konvencija usvojeni na diplomatskoj konferenciji u Hagu 1964.godine. U okviru Instituta izrađen je nacrt Konvencije o zastupanju u međunarodnoj prodaji robe, koja je usvojena u Ženevi 1983.godine. (Šobot Fišer: 2014)

Jedan od najznačajnijih doprinosa UNIDROIT-a unifikaciji materije trgovinskog prava, predstavlja donošenje Principa za međunarodno trgovačke ugovore (*UNIDROID Principles of International Commercial Contracts – UCP*). Načela su doneta 1994.godine, i sadrže osnovne principe koji se tiču međunarodnih trgovinskih ugovora, njihovog zaključenja, funkcionisanja, obezbeđenja. (Spasić: 2009) U UNIDROIT-u su neki od principa prerađeni i izvršena je dopuna novim pravilima. Rezultat tog rada je nova verzija UNIDROIT principa koja je objavljena 2004.godine, a poslednja verzija UPC usvojena je 2010.godine. (Šobot Fišer: 2014) U Preambuli Načela nalazi se napomena da oni mogu poslužiti kao model domaćim i međunarodnim zakonodavstvima. Osim kod tumačenja ugovora, odredbe Načela služe i kao autonomno trgovačko pravo, i predstavlja dopunu konkretnih ugovora. Načela su sistematizovana u Preambuli i 119 članova grupisanih u sedam glava. (Spasić: 2009)

UNIDROIT Načela uređuju osnovna i najvažnija pitanja u vezi sa međunarodnim trgovinskim ugovorima. Poglavlje koje sadrži opšte odredbe utvrđene su definicije najvažnijih pojmova, odnosno slobode ugovaranja, forme, obaveznosti, tumačenja ugovora. Poglavlje koje se odnosi na zaključivanje ugovora sadrži pitanja načina zaključenja ugovora, odnosno pitanja prihvatanja ponude, povlačenja ponude, opoziva, odbijanja ponude, njihovom tumačenju. Načela koja se odnose na punovažnost ugovora za zaključenje, izmenu ili raskid ugovora, predviđaju da je potrebna samo prosta saglasnost ugovornih strana. Načela koja se odnose na tumačenje ugovora, predviđaju da će se ugovor tumačiti u skladu sa zajedničkom namerom stranaka. Načela utvrđuju i sadržinu ugovora. Izvršenje obaveze predstavlja značajno pitanje vremena i mesta izvršenja ugovora, pa imajući u vidu načine modernog poslovanja, odnosno elektronskog načela utvrđuju i

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

ovu oblast. Dejstvo promenjenih okolnosti na izvršenje ugovora je takođe predviđeno načelima, pa prema tome promenjene okolnosti postoje kada nastale okolnosti suštinski promene ugovornu ravnotežu. Ukoliko strane ne postignu sporazum o promenjenim okolnostima, mogu se obratiti sudu. Sud može ugovor raskinuti ili izmeniti. Načela su takođe uredila i pitanja u vezi sa neizvršenjem ugovora, gde su najpre predvideli šta se sve smatra neizvršenjem, zatim manjkavim izvršenjem i zadocnjenjem sa izvršenjem. Obuhvaćena je i viša sila kao razlog za oslobađanje dužnika od odgovornosti za neizvršenje obaveze, kao i raskid ugovora u skladu sa neizvršenjem ali i nadoknadu štete za sve vrste neizvršenja ugovora. Nadoknađuje se stvarna šteta i izmakla dobit. Načela sadrže odredbe koje se odnose na zastupanje, ustupanje prava i zastarelost. Dopunjena verzija Načela sadrži sva suštinska pitanja značajna za međunarodne trgovinske ugovore koji su sistematizovana i harmonizovana i predstavljaju značajan izvor međunarodnog trgovinskog prava. (Spasić: 2009)

UNIDROIT principi imaju nekoliko značajnih uloga. Ukoliko se ugovorne strane za to odluče oni mogu biti *lex contractus*. Do njihove primene dolazi ukoliko ugovorne strane izričito ugovore njegovu primenu. Nadalje, UPC mogu da posluže za tumačenje i popunjavanje praznina u međunarodnim pravnim instrumentima i mogu koristiti za tumačenje ili popunjavanje pravnih praznina u nacionalnim pravima. Na kraju njihov značaj se ogleda u tome što ih nacionalni i međunarodni zakonodavci mogu koristiti kao model prilikom izrade pravnih akata.

1.2.3. Evropska načela - PECL

U Evropskoj uniji između država članica postoji različita pravila ugovornog prava i različita terminologija. Radi uspešnog funkcionisanja jedinstvenog tržišta neophodno je postojanje jedinstvenih pravnih normi. Iako još uvek ne postoji Evropski građanski zakonik, 1980.godine formirana je Komisija za evropsko ugovorno pravo, koju su činili naučnici na čelu sa profesorom Ole Landi. Kao rezultat rada Komisije nastali su Principi evropskog ugovornog prava (*The Principles Of European Contract Law - PECL*) koja predstavljaju osnov i okvir za stvaranje Evropskog građanskog zakonika. PECL se sastoje iz tri dela. Deo I objavljen je 1995.godine, II deo 1999.godine, dok je III deo objavljen 2002.godine. (Škero Fišer: 2014)

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

PECL sadrži opšta pravna pravila koja se osnose na sve ugovore a ne samo na ugovore trgovinskog prava. PECL načela su dispozitivnog karaktera i do njihove primene dolazi ukoliko strane to izričito ugovore ili ako strane kao merodavno pravo za svoj ugovor odrede opšte principe. PECL se mogu koristiti za tumačenje međunarodnih i nacionalnih pravnih pravila, ali i iza popunavanje pravnih praznina u njima i služe harmonizaciji ugovornog prava između država članica Evropske unije. (Škero Fišer: 2014) Principi sadrže skup neutralnih pravnih pravila za uređenje ugovornih odnosa i nisu povezani ni sa jednim određenim nacionalnim pravnim sistemom. Ciljevi donošenja PECL jeste harmonizacija ugovornog prava država članica EU. Izvesnost u primeni je preduslov za pravnu sigurnost. Nadalje cilj donošenja PECL ogleda se u jačanju jedinstvenog evropskog ekonomskog prostora, kao i smanjivanje razlika između ugovornog prava država članica. Materija principa evropskog ugovornog prava uređena je u formi model - pravila, oblast ugovornog prava. Sastavljeni su iz tri dela. Prvi i drugi deo su objavljeni 2001. godine i uređuju zaključenje, sadržinu i dejstvo ugovora, tumačenje, nevažnost, neispunjenje i posledice neispunjenja ugovora. U trećem delu koji je objavljen 2003. godine uređeni su ugovorni odnosi sa više poverilaca i dužnika, promene subjekta ugovornog odnosa, zatarelost i nevažnost ugovora. (Simonović)

U evropskom ugovornom pravu princip pravne jednakosti ograničava se pravnim aktima. Redovno se potrošaču pružaju posebne pogodnosti jer se smatra slabijom ugovornom stranom. Sloboda ugovaranja izraz je prava na samoodređenje pravnih subjekta. Ona je postignuta ukoliko su izjave volje saugovarača bile slobodno donete, bez mana volje i razloga koji kopromituju pravnu relevantnost volje. Načelo savesnosti i poštenja sadrži Smernice o nedozvoljenim kaluzulama u potrošačkim ugovorima. Njome se predviđa da se klauzule o kojim saugovarači nisu posebno pregovarali, i koje su protivno načelu savesnosti i poštenja, nedovoljne za jednu ugovornu stranu, smatraju nedozvoljenim ukoliko izazivaju značajnu nepravednu nesrazmeru ugovornog prava i obaveze obe strane. Za evropsko ugovorno pravo dostupnost informacija ima veliki značaj. Evropska komisija je naglasila da je informisanje odlučujuća pretpostavka i uslov da potrošač iskoristi sve prednosti jedinstvenog tržišta. Transparentnost znači dostupnost informacija. (Simonović)

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

1.2.4. Komparacija Bečke konvencije, UNIDROID i PECL principa

U poslednjih decenija postoje tendencije koje vode ka unifikaciji međunarodnog privrednog ugovornog prava, a radi stvaranja skupa pravila koja su funkcionalni ekvivalent opštem delu obligacionog prava nacionalnih legislativa. Najviši domet unifikacije pravila privrednog prava bila je Konvencija Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe ili Bečka konvencija. Međutim danas UNIDROID principi za međunarodne trgovačke ugovore i Principa evropskog ugovornog prava PECL pretenduju da ustanove opšta pravila međunarodnog privrednog ugovornog prava.

Principi UCP i Bečka konvencija imaju zajednički cilj a to je da međunarodni promet učine što efikasnijim. Međutim, Principi UCP u odnosu na Bečku konvenciju sadrže opštije norme, jer svoje regulisanje ne ograničavaju na ugovor o međunarodnoj prodaji robe, ali sa druge strane pojedina pitanja uređena u UCP su detaljnije regulisana, a odnose se na uticaj državnih dozvola i odobrenja na zaključenje ugovora u međunarodnom prometu, pravilo o tumačenju ispuštenog uslova zaključenog ugovora, odredbu o uslovima za prećutno ustanovljavanje ugovorne obaveze. Konvencija i UCP principi se uzajamno dopunjuju, međutim ukoliko postoje uslovi za primenu Konvencije pravila UCP su subordinirana njenim odredbama, jer Konvencija predstavlja *lex specialis*. (Cvetković P.)

Što se tiče odnosa PECL i UCP principa, oni predstavljaju akte slične pravne prirode. Razlog za donošenje PECL principa jeste sumnja u prihvaćenost UCP principa od strane međunarodne pravne zajednice. PECL principi imali su za cilj da materijalizuju zahteve evropskih država za unifikacijom trgovačkog ugovornog prava, ukoliko UCP principi budu nedovoljno prihvaćeni. Razlike između njih mogu biti razlike političke prirode i razlike tehničke prirode. Razlike političke primene ogledaju se u razlikama različitog domena primene, pa su tako UCP namenjeni regulisanju međunarodnih trgovačkih ugovora, dok se PECL principi primenju na teritoriji Evropske unije, i ne odnose se samo na ugovore sklopljenje između trgovaca već i na potrošačke ugovore. Kod ugovora sklopljenih u okviru Evropske unije primenjuju se PECL, dok van Evrope preovladavaju UCP principi. Tehničke razlike ogledaju se u pravnim mišljenjima donosilaca ovih akata. Konkretni primer tehničke razlike ogleda se u postojanju različitog tretmana predloga za zaključene ugovora upućenih javnosti. PECL predloge smatra ponudom, dok UCP ne daje

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

odgovore na pitanje da li je neophodno da predlog za zaključenje ugovora bude upućen određenom licu da bi se smatrao ponudom. (Cvetković P.)

2. Ugovor o međunarodnoj prodaji robe

Posao međunarodne kupovine i prodaje robe je osnovni posao međunarodnog privrednog prava. Ugovor o međunarodnoj prodaji je pravni osnov trgovačke razmene robe u svetu. (Čirić: 2012) Ugovor o međunarodnoj prodaji robe predstavlja osnovni posao međunarodnog trgovačkog prava i pravni instrument regulisanja međusobnih odnosa prodavaca i kupca. Ugovor o međunarodnoj kupovini i prodaji robe je takav privredni posao kojim se prodavac obavezuje da inostranom kupcu isporuči određenu robu i da mu omogući sticanje prava svojine na toj robi, s tim da je cilj ugovora da se izvrši transfer robe iz zemlje gde se nalazila u momentu zaključenja u neku drugu zemlju, a s druge strane kupac se obavezuje da plati određenu cenu. (Đurović: 2004) Ugovor o međunarodnoj prodaji je dvostrani, ugovor koji stvara prava i obaveze za prodavca i kupca. (Čirić: 2018) Prema Bečkoj konvenciji *ugovor o prodaji robe je takav ugovor kojim se jedna ugovorna strana – prodavac obavezuje da isporuči robu, preda dokumente koji se na robu odnose i prenese svojinu na robi, a druga strana – kupac obavezuje se da isplati cenu i preuzme isporuku robe.*²

Ugovor o međunarodnoj prodaji robe mora imati određenu vezu sa državom ugovornicom. Ta veza može biti direktna i indirektna. Direktna prime ugovora o prodaji robe zaključene između strana koje imaju svoja mesta poslovanja na teritorijama različitih država. Država ugovornica može u trenutku potpisivanja, ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja samo delimično ratifikovati BK. Kada jedna od ugovornih strana, imaju mesto poslovanja u državama koje nisu države ugovornice, BK će se primeniti ako pravila međunarodnog privatno prava upućuju na primenu prava jedne države ugovornice, ovde je reč o indirektnoj primeni. (Šobot Fišer: 2014)

² Čl. 30 i 53 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

2.1. Pregovori i zaključenje ugovora

Zaključenju ugovora u međunarodnom trgovačkom prometu, prethode pregovori. Pregovaranje je proces u toku koga se formira volja stranaka, čiji krajni ishod treba da bude zaključenje ugovora. Pregovori predstavljaju volju pregovarača da se razmatra zaključenje određenog ugovora. Pregovori njihove učesnike ne obavezuju i svaki od učesnika može odustati od pregovora u bilo kom trenutku. (Šobot Fišer: 2014) Pregovori mogu početi ponudom jednog lica drugom licu da međusobno zaključe ugovor. Ponuda predstavlja predlog za zaključenje ugovora upućena jednom licu ili većem broju određenih lica, ako je dovoljno određen i ako ukazuje na nameru ponudioca da se obaveze za slučaj prihvatanja ponude. Pregovori su faza u procesu zaključenja ugovora, gde strane koje pregovoraју mogu da prekinu pregovore kada to one žele. Pregovori predstavljaju voljnu aktivnost, odnosno predstavljaju sporazum između dve strane. (Ćirić: 2018) Pregovore karakterišu tri osnovna obeležja:

- Kontradiktornost – predstavlja proces u kome strane postižu određenu vrstu kompromisa između suprotstavljenih interesa.
- Aleatornost – se zasniva na konačnom ishodu pregovora, koji se ne može predvideti sa sigurnošću.
- Privremenost – odraz je ograničenog trajanja pregovora i predstavlja privremeno stanje. (Ćirić: 2018)

U praksi međunarodnih ugovora, ugovori se zaključuju posle pregovora. Ponuda nekada prethodi pregovorima i predstavlja povod za pregovore između strana, a nekada se tek na kraju pregovora formuliše ponuda. Pregovori predstavljaju volju pregovarača da se razmatra zaključenje određenog ugovora, dok je ponuda faza u zaključenju ugovora. Pregovori učesnike ne obavezuju i svaki učesnik može odustati od pregovora u bilo kom trenutku, dok ponuda od trenutka kad počne da proizvodi pravno dejstvo obavezuje ponudioca.

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

2.2.Ponuda

Ponuda je po svojoj pravnoj prirodi jednostrana izjava volje ponudioca. Prema čl. 14 st. 1 Bečke konvencije „ponuda je predlog za zaključenje ugovora upućen jednom ili većem broju određenih lica koji je dovoljno određen i koji ukazuje na nameru ponudioca da se obaveže ponudom za slučaj njenog prihvata.”³ Ponuda za zaključenje ugovora je predlog ponudioca upućen jednom ili većem broju lica u cilju zaključenja ugovora. Razlikujemo dve vrste ponude: čvrstu ponudu i poziv na pregovore. Čvrsta ponuda je obično rezultat uspešnih pregovora. Nakon pregovora jedna od strana nudi drugoj da se pod uslovima o kojim se već pregovaralo zaključi ugovor. Dok poziv na pregovore nema sva obeležja prave ponude, i ona omogućava da se u pregovorima precizno utvrde svi neophodni tehnički i pravni elementi. (Ćirić: 2018)

Ponuda obično sadrži elemente koje treba da sadrži ugovor čije se zaključenje predlaže. Minimum elemenata koje ponuda mora da sadrži, predstavljaju bitni elementi ugovora, oni koji su neophodni za postojanje ugovora. Bitni elementi ugovora o prodaji su predmet i cena. (Ćirić: 2018) Da bi se predlog za zaključenje ugovora smatrao ponudom prema Bečkoj Konvenciji potrebno je da kumulativno budu ispunjeni određeni uslovi:

- 1) Mora biti upućen jednom ili više određenih lica
 - 2) Mora biti dovoljno određen
 - 3) Mora ukazivati na nameru ponudioca da se u slučaju njenog prihvatanja obaveže.
- (Šobot Fišer: 2014)

U nekim pravnim sistemima, pored predloga za zaključenje ugovora upućen određenom licu ili određenim licima, ponudom se smatra i javna ili opšta ponuda. Javnom ponudom se smatra izlaganje robe sa cenom. Dok opšta ponuda obuhvata ponudu za zaključenje ugovora upućenu neodređenom broju lica – opštoj javnosti. Predlog učinjen neodređenom broju lica predstavlja ponudu, ako na to ukaže ponudilac, odnosno ako postoji volja ponudioca da se takav predlog smatra ponudom. (Šobot Fišer: 2014) Za razliku od konvencije, PECL i UPC odstupaju od zahteva da je za ponudu potrebno da je učinjena određenom licu ili određenim licima. Prema čl. 2: 201 st.

³ Čl. 14 stav 1 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

2 PECL⁴, ponuda se može učiniti jednom ili više određenih lica ili javnosti, bitno je da je reč o predlogu koji je dovoljno određen i koji pokazuje nameru ponudioca da se u slučaju njegovog prihvatanja obaveže.

Ponuda proizvodi pravno dejstvo od trenutka kada stigne ponuđenome, odnosno tada počinje da proizvodi pravno dejstvo. Ponuda se može izmeniti dok nije počela da proizvodi pravno dejstvo. Ponudilac je vezan ponudom, sve dok je ponuđeni ne odbije. Ponuda se može opozvati i povući. Ponuda se može povući samo dok ne počne da proizvodi pravno dejstvo. Međutim nakon što stigne ponuđenome, ponuda može biti samo opozvana. Ponuda se može opozvati do trenutka kada ponuđeni pošalje svoj prihvata. (Šobot Fišer: 2014)

Čl. 2:202 PECL⁵ predviđa da se ponuda može opozvati ukoliko:

1. Stigne do ponuđenog pre nego što je poslao svoje prihvatanje, ili u slučaju prihvatanje ponašanjem pre zaključenja ugovora;
2. Javna ponuda se može opozvati istim sredstvima koja su korišćenja za davanje ponude;
3. Opoziv ponude je neefikasan ako: ponuda ukazuje da je neopoziva, ili navodi određeno vreme za prihvatanje, ili je bilo razumno da se ponuđač oslonio na ponudu kao neopozivu i ponuđač je postupio oslanjajući se na ponudu.

2.3. Prihvata ponude

Prihvata ponude je izjava ili drugo ponašanje ponuđenog koje ukazuje na saglasnost s ponudom.⁶ Prihvata ponude za zaključenje ugovora u međunarodnom trgovačkom prometu, treba da odgovara ponudi. Prihvata ponude ima sledeće karakteristike koje moraju biti kumulativno ispunjene:

- Postojanje kompletnosti prihvata sa sadržinom ponude;
- Izraz volje ponuđenog da zaključi ugovor, pod predloženim uslovima;
- Blagovremenost;

⁴ Čl. 2: 201 st. 2 PECL

⁵ Čl. 2: 202 PECL

⁶ Čl. 18 st. 1 BK

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

- Prihvat potiče od ponuđenog. (Ćirić: 2018)

Prihvat mora biti dat u određenom vremenskom periodu. Ukoliko je rok prihvata naveden u ponudi, on mora biti dat u tom roku, dok ukoliko u ponudi nije naznačen rok smatra se da prihvat ponude mora biti dat u razumnom roku. Ukoliko je prihvat ponude dat posle isteka razumnog roka, prihvat ponude ne dovodi do zaključenja ugovora, već se ponuda gasi i prestaje moć prihvata na strani ponuđenog. (Ćirić: 2018)

Saglasnost s ponudom postoji ukoliko je ponuđeni izjavio to ili ako se ponaša na način koji ukazuje na saglasnost s ponudom. Saglasnost može biti data izričito ili prećutno. Kod izričitog prihvata ponude, ponuđeni je slobodan da izabere način na koji će prihvat izjaviti. Ponuđeni ne mora da prihvati ponudu na isti način na koji mu je učinjena ponuda. Prećutni prihvat postoji u slučaju kada je ponuda prihvaćena vršenjem određenih radnji i proizvodi pravno dejstvo od trenutka kada je radnja izvršena. (Šobot Fišer: 2014)) Prihvat ponude predstavlja očitavanje volje one strane koja je poslala ponudu. Prihvat se može dati i konkludentnom radnjom, dok se ponuda u tom obliku nikad ne može dati. Čutanje ponuđenog ne znači prihvatanje ponude. Izuzetak postoji u slučaju kada ponuđeni stoji stalno u poslovnoj vezi sa ponudiocem određene robe. Tada se smatra da je prihvatio ponudu koja se odnosi na takvu robu ako je nije odmah ili u ostavljenom roku odbio. Ukoliko u navedenim slučajevima ponuda nije odbijena, smatra se da je ugovor sklopljen u trenutku kad je ponuda stigla ponuđenom. (Mlađenović: 2018)

Prihvatanje ponude se može povući ako povlačenje stigne ponudiocu pre ili u trenutku kad bi prihvatanje proizvelo dejstvo. Opoziv prihvata nije moguć. Od momenta kada prihvat počne da proizvodi pravno dejstvo, moguć je samo raskid već nastalog ugovora.

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

2.4.Vreme i mesto zaključenja ugovora

Prema mestu i vremenu zaključenja ugovora određuju se pravna pravila koja treba primeniti kod sukoba zakona u vremenu i prostoru. Vreme zaključenja ugovora je vrlo značajno za određivanje roka izvršenja ugovorom preduzetih obaveza, za utvrđivanje cena u slučaju da je u ugovoru predviđeno da će važiti srednja tržišna cena u određenom mestu na određeni dan. (Ćirić: 2018) Vreme zaključenja ugovora se razlikuje, zavisi od toga da li se ugovor zaključuje između prisutnih lica ili odsutnih lica. Ugovor se zaključuje između prisutnih lica kada ona mogu da se direktno i trenutno sporazumevaju u toku pregovora. Kada se ugovor zaključuje između prisutnih lica ponuđeni je dužan da se o ponudi izjavi odmah, ili u roku koji mu je ponudilac ostavio. Dok kod zaključivanja ugovora između odsutnih lica mogu nastati mnogobrojni problemi. U pogledu određivanja momenta zaključenja ugovora odsutnih lica razliku je 4 teorije:

1. Teorija izjave - koja podrazumeva da je ugovor zaključen u trenutku u kome je ponuđeni prihvatio ponudu na određeni način.
2. Teorija otpremanja - kao trenutak nastanka ugovora uzima momenat predaje pošti prihvata ponude.
3. Teorija prijema - kao momenat zaključenja ugovora predviđa trenutak u kome ponudilac primi saopštenje o prihvatanju ponude.
4. Teorija saznanja - kao trenutak zaključenja ugovora predviđa trenutak saznanja ponudilaca o prihvatanju ponude od strane ponuđenog. (Šobot Fišer: 2014)

Prema čl. 23 Bečke konvencije,⁷ *ugovor o prodaji zaključen je u trenutku prihvatanja ponude*. Prihvatanje ponude prema Bečkoj konvenciji proizvodi dejstvo od trenutka u kome izjava o saglasnosti stigne ponudiocu. UCP I PECL kod prihvatanja ponude konkludentnim radnjama smatraju ugovor zaključenim u momentu u kome obaveštenje o prijemu stigne ponudiocu.

2.5.Forma ugovora

U međunarodnom privrednom pravu postoje dva osnovna shvatanja u pogledu forme ugovora. To je shvatanje da se radi o konsensualnom ugovoru gde je kao i za sve ostale ugovore

⁷ Čl. 23 Bečke Konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

dovoljna samo prosta saglasnost volja. Suprotno od ovog stanovišta u engleskom pravu forma ugovora je uvek nužna. U međunarodnom trgovinskom pravu forma ima poseban značaj iz razloga što strane ugovornice prilikom sastavljanja ugovora unose određene klauzule u ugovor. (Đurović: 2004) Ugovor o prodaji ne mora da se zaključiti niti potvrdi u pismenoj formi. Osnovo pravilo koje je sadržano u BK jeste da su strane slobodne da u skladu sa principom autonomije volje odluče u kakvoj formi će biti zaključen njihov ugovor. Ugovor o međunarodnoj prodaji robe zaključuje se prostom saglasnošću volja ugovornih strana o bitnim elementima ugovora. Strane ugovornice mogu da se sporazumeju da ugovor zaključe u pismenoj formi, ukoliko to žele. (Šobot Fišer: 2014)

Od osnovnog pravila o neformalnosti ugovora o međunarodnoj prodaji robe postoji jedno odstupanje. Države koje u svojim nacionalnim propisima imaju imperativne norme kojima je predviđena obavezna pismena forma za spoljnotrgovinske ugovore mogu staviti rezervu na odredbu o neformalnosti ugovora. (Šobot Fišer: 2014)

3. Pravno dejstvo ugovora o međunarodnoj prodaji robe

Dejstvo ugovora o međunarodnoj prodaji ogleda se u tome što je ugovor dvostrano obavezan i stvara uzajamna prava i obaveze za obe ugovorne strane i prodavca i kupca. Kog ugovora o međunarodnoj prodaji robe, obaveze ugovornih strana mogu se nadalje podeliti na osnovne i sporedne obaveze. Osnovne obaveze su one obaveze bez kojih ispunjenje ugovora nije moguće. Dok sporedne obaveze predviđaju prateće obaveze ugovornih strana.

3.1. Osnovne obaveze prodavca

Prodavac na osnovu međunarodnog ugovora o prodaji obuhvata dve osnovne obaveze: da isporuči robu i da garantuje kupcu da roba nema pravnih i fizičkih mana. Prema čl.31 Bečke konvencije prodavac je dužan da izvrši isporuku robe, da preda dokumenta koje se odnose na robu kao i da prenese pravo svojine na robu na način koji je predviđen ugovorom⁸.

3.1.1. Način i mesto isporuke

⁸ Čl. 31. Zakona o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 10-1/84: u daljem tekstu BK.

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

Isporuka robe predstavlja jednu od osnovnih obaveza prodavca iz ugovora o prodaji. Prodavac može na osnovu ugovora o prodaji imati obavezu da robu isporuči u nekom određenom mestu. Isporuka robe se može posmatrati u užem i širem smislu. U užem smislu podrazumeva uručenje ili predaju robe kupcu, ili stavljanje robe na raspolaganju kupcu, u ugovorom određenom mestu na ugovoreni način i u ugovoreno vreme. Prema Bečkoj konvenciji, predaja robe se sastoji u fizičkoj predaji i predstavlja užu pojam od isporuke. Dok isporuka robe u širem smislu podrazumeva pored predaje robe kupcu i druge radnje kao što su identifikacija robe, obezbeđenje ambalaže i pakovanja, pribavljanje dozvola, carinskih isprava.

Prema Opštim uzansama za promet robe, isporuka podrazumeva skup svih neophodnih radnji i mera koje je prodavac, uz sadejstvo kupca dužan da preduzme saglasno ugovoru kako bi omogućio kupcu da primi isporuku i da raspolaže kupljenom robom, koja je predmet ugovora o prodaji.

Mesto isporuke predstavlja obavezu prodavca da robu isporuči u određenom mestu. Mesto isporuke je određeno ili određivo na osnovu ugovora o prodaji, međutim ako nije ugovoreno, onda se mestom isporuke može smatrati ono mesto u kome prodavac stavlja kupcu robu na raspolaganje radi njenog preuzimanja, ili mesto predaje robe prevoziocu, ili mesto do koga prodavac plaća vozarinu. U međunarodnim ugovorima je često predviđeno da jedna strana zadržava pravo izbora mesta isporuke. U slučajevima naknadnog izbora mesta isporuke predviđeno je da ugovorna strana, mora drugoj strani blagovremeno da saopšti svoj izbor. (Ćirić: 2018) Ugovorne strane se često koriste INCOTERMS klauzulama kojima se predviđa da ukoliko mesto predaje nije određeno prodavac može predati robu prvom prevoziocu na bilo kom mestu. (Šobot Fišer: 2014)

Čl. 31 Bečke Konvencije predviđa tri alternativna rešenja ukoliko mesto isporuke nije precizno određeno ugovorom:

1. *Isporuka robe prvom prevoziocu* – ako je ugovor ima distancioni karakter, odnosno kada je za izvršenje ugovora uključen prevoz robe, prodavac je obavezu isporuke izvršio predajom robe prvom prevoziocu.
2. *Isporuka stavljanjem robe na raspolaganje kupcu* - ukoliko isporuka ne uključuje I prevoz robe, prodavac je dužan da obezbedi robu upakovanu, stavi robu na

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

raspolaganje u ugovorenom roku na mestu isporuke, da snosi troškove i rizik za slučaj propasti stvari. Ovde mesto isporuke zavisi od predmeta ugovora, da li je reč o individualno određenoj stvari ili se svrstava u grupu ostali slučajevi.

3. *Isporuka u mestu u kome je prodavac imao sedište u vreme zaključenja ugovora o prodaji u odnosu na ostale slučajeve* – prodavac je ispunio obavezu isporuke u određenom mestu ako je robu stavio na raspolaganje kupcu u mestu u kome je prodavac imao poslovno sedište u momentu zaključenja ugovora. (Šobot Fišer: 2014)

3.1.2. Vreme isporuke

Vreme isporuke robe predstavlja period ili određeni datum u kome je prodavac dužan da, saglasno ugovoru o prodaji ili trgovinskim običajima robu isporuči kupcu. Strane ugovornice mogu ugovorom označiti tačan dan isporuke robe, mada je praksa da češće rok isporuke određen okvirno. U takvim slučajevima rok isporuke se određuje od trenutka zaključenja ugovora, od momenta plaćanja dela kupovne cena, od pribavljanje dozvola za uvoz ili izvoz. (Ćirić: 2018) Rok za izvršenje isporuke računa se i počinje da teče danom zaključenja ugovora. U pogledu isporuke u međunarodnom trgovinskom pravu po pravilu predviđene su dve vrste rokova isporuke: čvrsti rokovi i gipki rokovi. (Đurović: 2004)

Bečka konvencija članom 33 predviđa tri pravila za određivanje roka isporuke. Prvo pravilo primenjuje se ukoliko je rok isporuke ugovorom određen ili je učinjen odredivim, te se rokom isporuke smatra dan ili vreme utvrđeno ugovorom. Drugo pravilo važi za slučaj da ugovorom određen okvirni rok. Prodavac je izvršio isporuku u roku, predajom robe na bilo koji dan unutar ugovorom utvrđenog perioda. Treće pravilo predviđa isporuku robe u razumnom roku nakon zaključenja ugovora. Razumni rok može biti u rasponu od nekoliko dana do više meseci.

3.1.3. Obaveza predaje dokumenata

Isporuka robe uključuje i predaju dokumenata koji prate robu. Ukoliko je isporuka robe izvršena predajom robe prvom prevoziocu, prodavac je dužan da preda dokumenta kupcu do momenta koji mu obogaćavaju uredno preuzimanje robe. Ukoliko ugovorom nije ugovoreno mesto predaje dokumenata, određivaće se shodno mestu isporuke ili načinu plaćanja. Dokumenta koja prate izvoz i uvoz robe obuhvataju:

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

- Otpremnica - koja se izdaje u momentu napuštanja robe iz magacina ili sa stovarišta, i ona predstavlja da je roba spremna za prevoz.
- Trgovačka faktura - odnosno račun koji izdaje prodavac. Ona prati robu od mesta otpreme do krajnjeg odredišta i najčešće se odnosi na opis robe, i predstavlja verodostojnu ispravu.
- Konzularna faktura - predstavlja ispravu kojom konzul zemlje uvoznika, u zemlji izvoznika, svojom overom potvrđuje verodostojnost fakturisane cene robe.
- Specifikacija robe - predstavlja dokument koji izdaje prodavac i ona sadrži opis proizvoda koji je predmet kupoprodaje.
- Sertifikat o kvalitetu - predstavlja obavezan dokument za robu koja se izvozi.
- Fitosanitarna uverenja - to su uverenja o zdravstvenoj ispravnosti koja se izdaju kod prehrambene robe i njima se potvrđuje da je izvršen pregled robe od strane ovlašćene institucije, da je roba zdravstveno ispravna i da nije zaražena.
- Uverenje o poreklu - predstavlja dokument koji se često zahteva, kog traže carinske vlasti radi primene carinske tarife.
- Transportna dokumenta - nastaju povodom otpreme i prevoza robe, i predstavljaju dokaz za prodavca - izvoznika o izvršenoj isporuci robe prevozniku.
- Kamionski tovarni list - izdaje prevoznik i služi kao dokaz da je roba primljena na prevozno sredstvo u cilju transporta.

3.1.4. Obaveza prenosa prava svojine

Obaveza je prodavca da prenese pravo svojine kupcu jedna je od osnovnih prodavčevih obaveza. Postoji više shvatanja o prenosu prava svojine. Prema Francuskom shvatanju prelazak svojine vrši se u momentu zaključivanja ugovora. Prema srednjeevropskom shvatanju prelazak prava svojine po kome se dejstvo ugovora svodi na zasnivanje obligacionopravnog odnosa između ugovornih strana. Anglosaksonsko pravo usvaja kao opšti princip u ovoj materiji predviđa da se pravo svojine i način prenosa može regulisati ugovorom. (Đurović: 2004)

Obaveza prodavca da prenese pravo svojine kupcu predstavlja osnovnu obavezu iz ugovora. Način na koji se prenosi pravo svojine na robu zavisi od merodavnih nacionalnih prava. Bečka konvencija predviđa obavezu prodavca da prenese na kupca pravo svojine na robu, ne uređujući vreme i mesto njenog prelaska. Kod određivanja trenutka prenosa prava svojine postoje

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

dva osnovna sistema, prema jednom svojina se prenosi aktom zaključenja ugovora – stvarnopravna dejstvo ugovora i drugi prema kome zaključenje ugovora jeste potreban ali ne i dovoljan uslov za prenos vlasničkih prava, već je potrebno dodatno angažovanje prodavca u vidu odgovarajućih radnji koje predstavljaju način prenosa prava – obligacionopravno dejstvo.⁹ Obično strane prenos svojine regulišu sporazumno, a tek ukoliko ne postoji sporazum primenjuje se nacionalna prava i sistem tradicije. Prema sistemu tradicije da bi se prenelo pravo svojine mora da postoji pravni osnov ili *iustus titulus* i način sticanja svojine ili *modus acquirendi*. (Vukadinović: 2009)

3.2. Osnovne obaveze kupca

Dve osnovne obaveze kupca iz ugovora o međunarodnoj prodaji robe su: da plati cenu i da primi isporuku robe. Plaćanje cene i prijem isporuke treba da se izvrši po uslovima i na način koji je predviđen u ugovoru. Plaćanje podleže pravilima plaćanja u međunarodnom prometu, i predstavlja jednu od osnovnih obaveza kupca iz ugovora o međunarodnoj prodaji robe.

3.2.1. Obaveza plaćanja cene

Plaćanje cene za robu predstavlja redovan način ispunjenja osnovne kupčeve obaveze. Kod plaćanja kupovne cene radi se o predaji određene sume novca. Ono što karakteriše plaćanje u međunarodnom pravnom prometu je to što se ono po pravilu vrši u stranom novcu, valuti. (Đurović: 2004) Mesto plaćanja obuhvata mesto u kom se o roku dospelosti mora izvršiti plaćanje. Mesto plaćanja može biti ugovoreno, ali i neugovoreno. Za mesto plaćanja vezuje se nadležnost suda za utuženje kupca, prema mestu plaćanja se određuje postupak pri plaćanju. Kupac je dužan da plati cenu prodavcu u njegovom sedištu, a u nedostatku sedišta u njegovom uobičajenom boravištu. (Ćirić: 2018)

Vreme plaćanja najpre upućuje na ugovor. Kupac je dužan da isplati cenu onog dana koji je određen ugovorom ili koji se može utvrditi na osnovu ugovora ili Konvencije. Modaliteti u pogledu roka plaćanja mogu se podeliti u tri grupe: plaćanje pre isporuke; plaćanje istovremeno sa isporukom; i plaćanje posle isporuke. Ako ugovorom nije određeno vreme plaćanja cene, prema

⁹ <http://ipf.rs/konvencija-ujedinjenih-nacija-o-medunarodnoj-prodaji-robe/>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

ZOO plaćanje se vrši u času i u mestu u kome se vrši predaja stvari, s tim da se ovlašćuje kupac da odloži plaćanje u času i mestu u kome se vrši predaja stvari. (Vujisić: 2009)

Plaćanje može biti u gotovom novcu, što se realizuje virmanskim naložima, plaćanje putem dokumentovanog akreditiva, plaćanje uz otkup robnih dokumenata, putem hartija od vrednosti. Način plaćanja cene u velikoj meri uslovljen je načinom isporuke same robe ili dokumentarno, kada se predaju dokumenta na osnovu kojih kupac može raspolagati robom. Plaćanje može da se izvrši pri predaji robe ili predaji robnih dokumenata. (Ćirić: 2018) Kada se plaćanje vrši uz predaju robnih dokumenata, roba se praktično plaća pre pregleda i prijema.

Visina cene može biti određena na različite načine, najčešće strane ugovaraju cenu u tačno određenom novčanom iznosu, što predstavlja fisknu cenu. U praksi se retko dešava da ugovorne strane ne odrede cenu. Za slučaj da cena nije određena, Bečka konvencija predviđa pravilo da u slučaju da je ugovor valjano zaključen a cena nije izričito ni prećutno određena u njemu niti ima odredbe po kojima se može utvrditi, smatraće se da su strane prećutno pristale na cenu koja se u trenutku zaključenja redovno naplaćivala u odnosnoj struci za takvu robu prodatu pod sličnim okolnostima. (Šobot Fišer: 2014)

3.2.2. Obaveza preuzimanja isporuke

Kupac je dužan da primi isporuku robe od strane prodavca. Prijem isporuke se sastoji u tome što kupac preuzima nužne radnje da bi primio robu. Kada kupac ne izvrši svoju obavezu po uslovima predviđenim u ugovoru, to predstavlja bitnu povredu ugovora, te prodavac može da raskine ugovor. Često od prijema isporuke zavisi određivanje cene. Tek kod preuzimanja robe može se ustanoviti da li je isporučena ona roba koja je predviđena ugovorom. Po pravilu ako je ugovorom predviđena klauzula da će od utvrđenog kvaliteta pri prijemu robe zavisiti cena onda je prijem isporuke preduslov za određivanje i plaćanje kupovne cene. (Đurić: 2004) Kupac je dužan da izvrši sve radnje koje je, prema ugovoru i prirodi posla dužan da izvrši da bi prodavcu omogućio izvršenje isporuke. Obaveze preuzimanja isporuke obuhvata dve vrste radnje kupca:

- radnje koje prethode isporuci robe i koje je kupac dužan da izvrši kako bi prodavcu omogućio da izvrši isporuku i
- preuzimanje u faktičku vlast kupca. (Vujisić: 2009)

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

U pogledu shvatanja da li preuzimanje predstavlja obavezu ili pravo kupca postoje dva suprotna shvatanja. Kupca niko ne može obavezati da preuzme robu, umesto preuzimanja isporuke kupac može da plati prodacu naknadu štete ako je do nje došlo. Prema drugom shvatanju preuzimanje robe je obaveza kupca. Ukoliko ne preuzme robu u roku određenom za isporuku, pada u docnju sa preuzimanjem isporuke, usled čega odgovara za štetu koja bude pruzrokovana tim zakašnjenjem. Prodavac može i da raskine ugovor o prodaji zbog docnje kupca sa preuzimanjem isporuke. (Vujsić: 2009)

Čl. 7:102 PECL¹⁰ u pogledu vremena isporuke robe predviđa tri situacije isporuke robe:

1. kada ugovor određuje datum ili dozvoljava određivanje datuma;
2. kada ugovor određuje vremenski period ili dozvoljava određivanje vremenskog perioda;
3. u bilo kojoj drugoj situaciji ukoliko ugovor ne sadrži datum ili vreme za isporuku.

U prvoj situaciji prodavac mora isporučiti robu do utvrđenog datuma. U drugoj situaciji prodavac mora isporučiti robu bilo kog datuma u utvrđenom roku, osim ako okolnosti ne ukazuju na to da kupac treba da odabere datum u tom roku. U trećoj situaciji prodavac mora robu dostaviti u razumnom roku nakon zaključenja ugovora. Isporuka na datum dospeća obavezuje kupca da preuzme ispruku robe kao i da plati cenu zanju u skladu sa ugovorom. S druge strane ako prodavac isporuči robu pre datuma dospeća, kupac u to vreme nije dužan da izvrši preuzimanje isporuke, već ima mogućnost da preuzme ili odbije da preuzme isporuku. Ako prodavac isporuči robu nakon datuma dospeća, prekršiće ugovor, mada kupac i dalje može biti obavezan da prihvati isporuku, ali ima pravo na odgovarajuće pravne lekove, sniženje cene ili naknadu štete.¹¹

¹⁰ Čl. 7:102 PECL

¹¹ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp52.html>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

III ODGOVORNOST PRODAVCA ZA EVIKCIJU I NEISPUNJENJE UGOVORA

Prodavac je dužan da štiti kupca od prava i zahteva trećih lica kojima bi njegovo pravo bilo isključeno ili suženo, odnosno odgovara za pravne nedostatke. Dužnost prodavca je da kupcu isporuči robu slobodnu od prava trećih lica, u suprotnom odgovoran je za pravne nedostatke isporučene robe. Naravno, podrazumeva se da ni sam prodavac ne sme ograničavati prava na robi. Ova odgovornost prodavca za pravne nedostatke proizilazi iz načela jednake vrednosti uzajamnih davanja kod dvostranih ugovora. Bečka konvencija predviđa dve vrste odgovornosti za pravne nedostatke – *opšta odgovornost za pravne nedostatke i odgovornost kada na robi postoji pravo ili potraživanje koje se zasniva na industrijskoj ili drugoj intelektualnoj svojini*.

4. Odgovornost prodavca zbog postojanja prava trećih lica (evikcija)

Prodavac garantuje kupcu da stvar nema pravne ili materijalne nedostatke. Pod pravnim nedostacima se misli na neke terete (založno pravo, službenosti) ili na slučaj da stvar nije njegova. (Ćirić: 2018) Kada neko proda tuđu stvar, pa pravi vlasnik podigne *rei vindicatio* tužbu i oduzme je kupcu, kaže se da je stvar evicirana, odnosno da postoji evikcija. Prodavac ima dužnost da zaštiti kupca od evikcije. Kupac je u obavezi da obavesti prodavca u slučaju da postoji uznemiravanje od strane trećeg lica. U slučaju da stvar bude oduzeta, kupac može posebnom tužbom *actio autoritatis* tražiti povraćaj dvostruke cene, a putem *actio empti* ima pravo da traži nadoknadu štete za ostale slučajevne evikcije. (Maksimović, Despotović: 2017) Evikcija predstavlja pravno uznemiravanje kupca od strane trećih lica usled pravnih nedostataka na prodatoj stvari, za koje kupac u momentu zaključenja ugovora nije znao. (Ćirić: 2018) Zakonom o obligacionim odnosima odgovornost za pravne nedostatke ili zaštitu od evikcije predviđa u čl. 508 stavom 1 na sledeći način: „*prodavac odgovara ako na prodatoj stvari postoji neko pravo trećeg koje isključuje, umanjuje ili ograničava kupčevo pravo, a o čijem postojanju kupac nije obavešten, niti je pristao da uzme stvar opšterećenu tim pravom.*“¹² Slično rešenje predviđa i Bečka konvencija čl. 30 koji predviđa da „*prodavac je dužan da isporuči robu slobodnu od prava ili potraživanja trećeg lica, izuzev ako se kupac saglasi da primi robu pod takvim uslovima*“.¹³ Čl. 41 UNCITRAL¹⁴ predviđa da prodavac mora isporučiti

¹² Čl. 508 st.1 Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl.list SRJ, br.31/93, Sl.list SCG br. 1/2003 – Ustavna povelja i Sl.glasnik RS br. 18/2020*

¹³ Čl. 30 Bečka konvencija

¹⁴ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-41.html>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

robu koja ne podleže bilo kom pravu ili zahtevu treće strane, osim ako se kupac nije složio da uzme robu koja podleže tom pravu ili zahtevu. Dužnost je prodavca da osigura da roba koja isporučuje ne podleže pravima ili zahtevima treće strane. Sloboda od takvih prava ili potraživanja omogućava kupcu da uživa u nesmetanom posjedovanju i vlasništvu robe.

Za nastupanje odgovornosti prodavca za pravne nedostatke stvari koju je predao kupcu, nije potrebno da je treće lice uspjelo da oduzme stvar od kupca, odnosno da je treće lice pokrenulo sudski postupak protiv kupca radi zaštite prava svojine. Dovoljno je da kupac opravdano strahuje da će biti uznemiren zahtevom trećeg lica. Faktičko uznemiravanje kupca u korišćenju stvari od strane trećeg lica nije dovoljno da bi prodavac bio odgovoran za štetu. Kupac se u takvom slučaju može zaštititi državinskom tužbom zbog smetanja poseda. (Jankovec:1993)

Prodavac je dužan da isporuči robu slobodnu od prava ili potraživanja trećeg lica. Za odgovornost za pravne nedostatke – odgovornost od evikciju potrebno je da se kumulativno ispune sledeći uslovi:

1. Na robu mora postojati pravo ili potraživanje trećeg lica;
2. Savesnost pribavioca;
3. Pravni nedostatak mora postojati u vreme izvršenja isporuke;
4. Kupac je dužan da u određenom roku obavesti prodavca o postojanju prava ili potraživanja trećeg lica;
5. Ne smeju postojati okolnosti koje vode isključenju odgovornosti prodavca za pravne nedostatke. (Šobot Fišer: 2014)

Isporučena roba mora biti slobodna od prava ili potraživanja trećeg lica. Pod pravima trećeg lica obuhvaćena su sva stvarna i obligaciona prava koja postoje na robu, a na osnovu kojih treće lice može da utiče na robu ili da kupcu ograniči njenu upotrebu, iskorišćavanje ili raspolaganje. Stvarna prava obuhvataju pravo svojine na robu, gde prodavac odgovara ukoliko kupcu isporuči robu čiji je vlasnik treće lice. Pored svojine, obuhvaćena su i državina i založna prava. Dok potraživanje obuhvata slučajeve kada postoji samo tvrdnja trećeg lica o postojanju prava, odnosno kad postoji pretenzija trećeg lica. Prodavac odgovara za potraživanja ili pretenzije trećih lica bez obzira da li je pretenzija osnovana. (Šobot Fišer: 2014)

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

Pravni nedostatak treba da postoji u trenutku isporuke. Vreme zaključenja ugovora nije od važnosti za ocenu odgovornosti za evikciju, pre svega jer prodavac odgovara i za prava trećeg lica koja nastanu nakon zaključenja ugovora, ali i zbog mogućnosti da prodavac otkloni pravni nedostatak koji je postojao u vreme zaključenja ugovora. Postojanje pravnog nedostatka ne može se uvek određivati shodno trenutku isporuke. Kada prema ugovoru o prodaji, roba treba da se preveze, isporuka je izvršena predajom robe prvom prevoziocu, a prava na robi mogu nastati i kasnije. Prodavac u tom slučaju odgovara za založna prava prevozioca koja su nastala nakon isporuke. Odgovornost prodavca postojaće i kada treće lice nakon isporuke tvrdi da je povređeno njegovo pravo koje je postojalo pre isporuke. (Šobot Fišer: 2014)

Savesnost pribavioca, kao jednog od uslova sticanja prava na zaštitu od evikcije ceni se prema tome da li je pribavilac u trenutku predaje stvari na osnovu zaključenog ugovora, znao za pravni nedostatak ili nije znao. Samo savesni pribavilac onaj koji za nedostatak nije znao, odnosno nije obavešten o pravu trećeg lica niti je pristao da uzme stvar opterećenu tim pravom ima pravo zaštitu od evikcije. I kupac koji je bio nesavestan, ima pravo na zaštitu od evikcije, ali su njegova prava manja nego inače. U tom slučaju kupac nema pravo na naknadu štete, ali ima pravo da zahteva vraćanje datog, odnosno njegovo sniženje. (Nikolić: 2014)

U trenutku kada otkrije pravne mane na isporučenoj robi, kupac ima obavezu da obavesti prodavca o nedostacima. U slučaju da je isporučena roba sa pravnim manama, postojanje prava ili potraživanja trećih lica na robi, kupac čak i ako zna za mane, ne gubi pravo na prigovor za takvu vrstu nedostatka u isporuci. (Ćirić: 2018) Prema čl. 42 stav 2a BK¹⁵ predviđen je izuzetak kada na robi postoji prava ili potraživanje trećeg lica koja se zasnivaju na industrijskoj ili intelektualnoj svojini, koja su u trenutku zaključenja ugovora bila poznata kupcu ili mu nisu mogla biti nepoznata. U tom slučaju prodavac se ekskulpira od odgovornosti ukoliko je kupac u trenutku zaključenja ugovora znao ili mu nije moglo biti nepoznato postojanje prava ili potraživanja zasnovanog na industrijskoj i intelektualnoj svojini. Da bi se kupac mogao koristiti ovim pravom potrebno je da takvo pravo postoji: po pravu države u kojoj će roba dalje da se prodaje ili u svakom drugom slučaju po pravu države u kojoj kupac ima svoje sedište.¹⁶ Ukoliko o pravu ili potraživanju

¹⁵Čl. 35 stav 3 Bečke konvencije

¹⁶ Čl. 42 st. 1 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

trećeg lica ne dostavili prodavcu obaveštenje u kome je naveo njihovu prirodu u razumnom roku od saznanja za postojanje takvog prava ili potraživanja, kupac gubi pravo pozivanja na pravni nedostatak. Obaveštenje kupca mora da sadrži pravo ili potraživanje trećeg lica, kao i prirodu tog potraživanja, podatke o trećem licu, i korake koje je treće lice već preduzelo. Samo izjava da na robu postoji pravo trećeg lica nije dovoljna. Forma obaveštenja nije predviđena, ali radi lakšeg dokazivanja u slučaju spora preporučuje se da prigovor bude u pisanoj formi. (Šobot Fišer: 2014)

Prigovor kupca mora biti blagovremen, odnosno kupac je dužan da prodavca obavesti u razumnom roku pošto je saznao ili morao znati za postojanje pravnog nedostatka. Stvarno znanje kupca postoji kada ga treće lice obavesti o svom pravu ili potraživanju, odnosno kada treće lice istakne svoj zahtev, kao i kada kupac sa sigurnošću na drugi način sazna za pravo trećeg. Da je kupac morao da sazna za pravni nedostatak, postoji kada dovoljno indicija kojih prosečno pažljivog kupca upućuje na postojanje prava trećeg lica. Rok teče od momenta isporuke, ali izuzetno u nekim slučajevim rok teče kada kupac sazna ili je morao da sazna za pravo trećeg pre isporuke. Obaveštenje o pravnom nedostatku u međunarodnoj trgovini treba biti učinjeno u razumnom roku. Rok se skraćuje onda kada je obaveštenje potrebno učiniti brže radi sprečavanja nastupanja štete. Čl. 43 i 44 BK ¹⁷predviđaju strogo pravilo da kupac gubi pravo da se poziva na pravne nedostatke ukoliko ne stavi prigovor. Mešutim i pored toga što nije uredno i blagovremeno obavestio prodavca, može se pozivati na pravni nedostatak:

- Ako je sam prodavac znao za pravo ili potraživanje trećeg lica i njihovu prirodu;
- Ako kupac ima razumno opravdanje što nije obavestio prodavca.

Pravni nedostaci se mogu podeliti po više kriterijuma. Polazeći od titulara prava koje predstavlja nedostatak, oni se mogu svrstati u nedostatke čiji je subjekt poslodavac i one kod kojih je nosilac prava treće lice, odnosno lice van ugovornog odnosa. Nedostaci se dele na one koji isključuju, umanjuju ili ograničavaju kupčevo pravo. Prema obimu pravni nedostaci se dele na potpune i delimične. Pravo kupca može biti javnopravne i privatnopravne prirode. Od privatnih imovinskih prava najčešće se sreću stvarna prava (svojina, hipoteka, službenost), dok u privrednim

¹⁷ Čl.43 i 44 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

prodajama su izuzetno značajna ona koja imaju obligaciono poreklo (zaloga) ili potiču iz prava intelektualne svojine (pravno na patent, model i uzrok, žig). (Trifković, Simić, Trivun: 2004)

4.1. Potpuna evikcija

Zakon o obligacionim odnosima insistira na pravu “trećeg” i time samo drugu varijantu uključuje u krug pravnih mana. S obzirom na to u kojoj meri je pravna pretenzija trećeg pogodila pravo pribavioca razlikujemo potpunu i delimičnu evikciju. Potpuna evikcija postoji kada se pribavilac u potpunosti onemogućuje u korišćenju prava koje je po osnovu ugovora trebalo da stekne. To znači da je treće lice dokazalo postojanje jačeg prava u donosu na pravo pribavioca, i na taj način njegovo pravo u potpunosti apsorbuje, eliminiše pravo pribavioca.¹⁸ U slučaju da nekom trećem pripada celokupno pravo koje kupac treba steći, i koje isključuje kupčevo pravo na stvar, kažemo da postoji potpuna evikcija. Potpuna evikcija postoji kada pravo trećeg isključuje pravo kupca koje treba steći, odnosno kada treće lice na prodatoj stvari ima pravo vlasništva. (Slakoper: 2007)

Karakteristični razlog oduzimanja jeste upravo okolnost što treće lice vlasnik stvari. U slučajevima potpune sudske evikcije ugovor između prodavca i kupca raskida se po samom zakonu, a kupac stiže pravo na naknadu štete. Za određivanje tačnog trenutka raskida ugovora postoje dva stanovišta:

- Prvo stanovište kao trenutak uzima pravosnažnost odluke;
 - Trenutak u izvršnom postupku ili dobrovoljno predaju po pravosnažnosti odluke;
- (Slakoper: 2007)

4.2. Delimična evikcija

Delimična evikcija postoji kada pribaviočevo pravo nije u potpunosti isključeno pravom trećeg lica nego je samo umanjeno ili ograničeno. Pribavilac je zbog prava trećeg izgubio državinu na stvari ili kada mu se državina na celoj stvari ograničena u pogledu ovlašćenja koja je imao u vidu

¹⁸ <https://nomcentarngo.com/odgovornost-zbog-pravnih-nedostataka-stvari/>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

prilikom zaključenja ugovora. Delimična evikcija postoji u slučaju kada pravo trećeg samo ograničava ili umanjuje pravo koje kupac treba steći. Ona može biti sudska – kada je postojanje prava trećeg utvrđeno od strane nadležnog organa odlukom koja proizvodi pravne posledice, i vansudska kada pravo trećeg nije utvrđeno od strane nadležnog organa odlukom koja proizvodi pravne posledice. (Slakoper: 2007)

U slučaju delimične sudske evikcije ugovor između prodavca i kupca se ne raskida *ex lege*, već kupcu pripada pravo na jednostrani raskid ugovora ili alternativno tome može tražiti srazmerno sniženje cene. Pored toga kupcu pripada pravo i na naknadu štete. (Slakoper: 2007)

5. Garancija za pravne nedostatke

Obaveza garancije prodavca za pravna i materijalna svojstva stvari na kojoj se prenosi neko pravo ne mora se posebno ugovoriti, jer se podrazumeva kao zakonska dužnost koja proističe iz same prirode posla. (Nikolić: 2014) Garancija za pravne nedostatke predstavlja jemčenje prodavca kupcu da preneseno pravo nema nikakvih nedostataka, koji bi onemogućavali nastanak ili trajanje kupčevog svojinskog prava, odnosno koji bi umanjivali ili ograničavali upotrebu toga prava. Garancija za pravne nedostatke se može definisati i kao jemčenje prodavca kupcu da je preneseno svojinsko pravo saglasno onome što je predviđeno ugovorom. Garancija za pravne nedostatke je sastavni deo ugovora, i postoji uvek kada sporazumom stranaka nije izričito ili prećutno isključena. (Trifković, Simić, Trivun: 2004)

Garancija za pravne nedostatke postoji uvek kada sporazumom stranaka nije izričito ili prećutno isključena. Čl. 513 stav 1 ZOO predviđa da se „odgovornost prodavca za pravne nedostatke može se ugovorom ograničiti ili sasvim isključiti”.¹⁹

6. Odgovornost prodavca zbog neispunjenja ugovora

Punovažno zaključen ugovor, shodno načelu *pacta sunt servanda*, obavezuje strane ugovornice da ispune ono što je njime predviđeno, a svako odstupanje od toga bi se moglo smatrati neizvršenjem ugovora. U uporednom pravu ne postoji opšti pojam neizvršenja ugovora pa se prema tome razlikuju dva koncepta: opšti ili sveobuhvatni i koncept koji je zasnovan na zakonom

¹⁹ Čl. 513 stav 1 ZOO, *Sl. gl. RS, br. 18/2020*

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

predviđenim oblicima neizvršenja ugovora. Sveobuhvatni ili opšti koncept pod neizvršenjem ugovora podrazumeva svako nepoštovanje ugovora. To može biti neispunjenje bilo koje obaveze, kao i kašnjenje sa izvršenjem ugovorne obaveze, njeno delimično ispunjenje ili svako drugo odstupanje od dogovorenog. Dok koncept koji je zasnovan na zakonom predviđenim oblicima neizvršenja ugovora postavlja dva kriterijuma na osnovu kojih se pravi razlika između pravno relevantnih i ostalih povreda ugovora: prvi kriterijum jeste da ne postoje okolnosti koje isključuju dužnikovu ugovornu odgovornost i drugi da se dužnikovo ponašanje podvede pod neki od zakonom predviđenih oblika neizvršenja ugovora. Pod ovim konceptom ugovora se smatra neizvršenim samo kada se ponašanje dužnika, koje je suprotno onome što je dogovoreno uklopi u neki od zakonom predviđenih oblika neizvršenja ugovora i pod uslovom da dužnik nije oslobođen od ugovorne odgovornosti.²⁰

Član 1:301 PECL²¹ propisuje da neizvršenje ugovora označava svaki propust da se izvrši obaveza prema ugovoru bez obzira na to da li je opravdano ili ne, i uključuje odloženo izvršenje, neispravno izvršenje i neuspeh u saradnji kako bi se ugovor u potpunosti izvršio. Neizvršenje se koristi kao opšti termin koji pokriva svaki neuspeh iz bilo kog razloga. Definicija obuhvata sve oblike neuspeha u izvršenju, bilo da se neuspeh sastoji od potpune neaktivnosti ili u ponašanju prema izvođenju neke aktivnosti koje nisu u skladu sa ugovorom. Neizvršenje ugovora treba razlikovati od kršenja ugovora. Pod kršenjem se podrazumeva neizvršenje koje se ne opravdava.

Prvi uslov koji mora biti ispunjen da bi nastupila ugovorna odgovornost jeste da ugovorna obaveza nije ispunjena ili da je ispunjena sa zakašnjenjem.

Zakonom o obligacionim odnosima regulisana su pitanja neizvršenja ugovora. Čl. 262 stav 2 predviđeno je „*kad dužnik ne ispuni obavezu ili zadocni sa njenim ispunjenjem, poverilac ima pravo zahtevati i naknadu štete koju je usled toga pretrpeo*“²²

Odgovornost prodavca za neispunjenje ili neuredno ispunjenje ugovorom preuzetih obaveza predstavlja centralni problem ugovora o međunarodnoj prodaji robe. Neizvršenje ugovora ili

²⁰ Jovičić K, *Određenje pojma neizvršenja ugovora, s osvrtom na neizvršenje ugovora o prodaji robe*, Institut of Comparative Law, Belgrade

²¹ Čl. 1: 301 PECL <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/nonperf.html>

²² Čl. 262 stav 2 ZOO, *Sl. gl. RS, br. 18/2020*

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

povreda ugovora u Bečkoj konvenciji imaju isto značenje. Povredom ugovora ili neizvršenjem ugovora obuhvaćeno je neblagovremeno izvršenje i manljivo izvršenje ugovora. Za postojanje povrede nisu od značaja razlozi zbog kojih je do povrede došlo, a ni krivica. (Šobot Fišer: 2014) Prema čl. 7.1.1. UPC „*neizvršenje postoji kada strana ne izvrši bilo koju od svojih obaveza koju ima prema ugovoru, uključujući manljivo izvršenje i zadocnelo izvršenje.*“²³ Bečkom konvencijom povrede ugovora podrazumevaju povrede svih obaveza koje proizilaze iz ugovora. Konvencija sve povrede deli na bitne i ostale povrede ugovora. Prema čl. 25 Bečke konvencije „*povreda ugovora koju čini jedna strana smatraće se bitnom ukoliko se njome prouzrukuje takva šteta drugoj strani da je suštinski lišava onoga što je opravdano očekivala od ugovora, izuzev ako takvu posledicu nije predvidela strana koja čini povredu, niti je može predvideti razumno lice istih svojstava u istim okolnostima.*“²⁴ Ukoliko je došlo do bitne povrede ugovora strana koja je ostala verna ugovoru može birati da li će ugovor raskinuti ili će tražiti njeno izvršenje. Dok kod ostalih povreda ugovora strana koja je verna ugovoru mora da ostavi drugoj strani nadknadni rok za izvršenje obaveze. Ukoliko dužnik ne izvrši obavezu ni u naknadnom roku ili izjavi da obavezu neće izvršiti, kušac može da ga raskine. (Šobot Fišer: 2014)

6.1.Potpuno neispunjenje

Potpuno neispunjenje ugovora postoji u slučaju kada je izostalo ispunjenje svih obaveza, što predstavlja bitnu povredu ugovora. Bitna povreda postoji u slučaju kada se njome prouzrukuje takva šteta drugoj strani da je suštinski lišena onog što je opravdano očekivala od ugovora, izuzev ako takvu posledicu nije predvidela strana koja čini povredu ugovora. Tri su uslova za postojanje bitne povrede:

1. Povreda bilo koje obaveze iz ugovora, koja je direktno ugovorom predviđena ili koja proizilazi iz ugovora;
2. Povreda obaveze jedne strane iz ugovora za posledicu ima suštinsko lišavanje druge strane onoga što je ona od ugovora opravdano očekivala;

²³ Čl. 7.1.1. UPC

²⁴ Čl. 25 Bečka konvencija

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

3. Strana koja je povredu izvršila predvidela je da se njome druga strana suštinski lišava onoga što je opravdano očekiva od ugovora. (Ćirić: 2018)

Prvi uslov podrazumeva da je došlo do povrede ugovora. Drugi uslov predviđa gubitak interesa druge strane za izvršenje ugovora usled njenog suštinskog lišavanja. (Ćirić: 2018) Ukoliko je strana suštinski lišena onog što je opravdano očekivala od ugovora reč je o bitnoj povredi. Povreda ugovora je bitna kada je ostvarivanje svrhe ugovora toliko ozbiljno ugroženo da, za oštećenu stranu interes za ispunjenjem ugovora prestaje da postoji kao posledica povrede ugovora. Za postojanje bitne povrede ugovora, šteta za drugu ugovornu stranu mora da bude naročito teška, odnosno da drugu stranu lišava onoga što je ona opravdano očekivala od ugovora. (Šobot Fišer: 2014) Treći uslov za postojanje bitne povrede ugovora podrazumeva da je strana koja je povredu izvršila, mogla predvideti da se njom druga strana suštinski lišava onoga što je opravdano očekivala od ugovora. Ugovorne strane mogu u ugovoru na izričit ili prećutan način dati poseban značaj nekoj obavezi ili načinu njenog izvršenja. U odnosu na vreme predvidljivosti ima mišljenja da bi bilo opravdano da se vreme predvidljivosti vezuje za vreme zaključenja ugovora. (Ćirić: 2018) Predvidljivost kombinuje subjektivni i objektivni kriterijum. Za procenu predvidljivosti posledica povrede u prvom redu je relevantan subjektivni kriterijum koji uzima u obzir znanje strane koja je ugovor povredila. Međutim, pored subjektivnog potreban je i objektivni kriterijum, prema kome se predvidljivost posledica procenjuje prema standardu razumnog lica istih svojstava u istim okolnostima. (Šobot Fišer: 2014) Kada se utvrdi postojanje bitne povrede ugovora, povređena strana ima pravo na raskid ugovora, ukoliko je druga strana obavestena o izjavi o raskidu.

6.2. Delimično neispunjenje

Delimično neispunjenje postoji u slučaju kada je propušteno da se izvrše neke od ugovornih obaveza ili da se ugovorne obaveze izvrše u celini. Zavisno od mera neispunjenja, docnja poverioca može biti potpuna ili delimična. Delimična je pravno relevantna ako se odnosi na znatni deo obaveza.

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

6.3. Zadocnjenje sa ispunjenjem

Zadocnjenje ispunjenja postoji u slučaju kada su obaveze izvršene ali sa zakašnjenjem, odnosno probijanjem roka ispunjenja. U međunarodnom poslovnom pravu, važi opšte pravilo da je prodavac dužan kupcu isporučiti robu u predviđenom roku. Docnja sa isporukom predstavlja neizvršenje radnje predaje robe u ugovorenom roku. Razlikuju se dve vrste docnje: docnja koja je nastala usled objektivnih smetnji koje opravdavaju kašnjenje isporuke i neopravdanu docnju. Odgovornost za docnju obuhvata radnje prodavca radi popravljanja štete izazvane neurednim ispunjenjem ugovora. Prava kupca u slučaju docnje zavise od vrste isporuke i karaktera roka, odnosno od povrede ugovora docnjom prodavca. (Sudžuka, Pločo)

6.4. Neuredno izvršenje

Neizvršenje obaveza povredom nekih od modaliteta izvršenja - mesta izvršenja, isporuka neodgovarajuće količine i kvaliteta – predstavlja neuredno izvršenje dužnosti ugovorne strane. Prodavac je dužan da isporuči kupcu onu količinu i onaj kvalitet robe koji je ugovoren. Postoje niz okolnosti koje dovode do toga da se ugovoreni kvalitet i količina ne podudaraju sa stvarno isporučenom količinom i kvalitetom. Nedostatak saobraznosti ili pravni nedostatak, kao i docnja mogu predstavljati bitnu ili nebitnu povredu ugovora te se i sistem odgovornosti prodavca razlikuje. Kupac ima pravo da: 1) zahteva zamenu robe; 2) otklanjanje nedostataka; 3) srazmerno sniženje cene; 4) pravo na naknadu štete koja nije pokrivena nekim od prethodnih ovlašćenja. Međutim pored ovih prava, kupcu je ostavljena i mogućnost raskida ugovora u slučaju isporuke nesaobrazne robe, ali samo ukoliko predstavlja bitnu povredu ugovora. (Sudžuka, Pločo)

6.5. Odgovornost prodavca kada na robi postoji pravo ili potraživanje koje se zasniva na industrijskoj ili drugoj intelektualnoj svojini

Prema čl. 42 Bečke konvencije²⁵, predviđena je obaveza za prodavca da isporuči robu slobodnu od svakog prava ili zahteva trećih lica koja su zasnovana na industrijskoj svojini ili drugim pravima intelektualne svojine za čije je postojanje prodavac u vreme zaključenja ugovora

²⁵ Čl. 42 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

znao ili u se nisu mogli ostati nepoznati. Za nastupanje odgovornosti potrebno je da budu ispunjeni sledeći uslovi:

- 1) Na prodatoj robi mora postojati pravo ili potraživanje, koje se zasniva na industrijskoj ili drugoj intelektualnoj svojini;
- 2) Pravo zasnovano na pravu nematerijalnih dobara mora postojati na određenoj teritoriji;
- 3) Pravni nedostatak mora postojati u vreme isporuke;
- 4) Prodavac u vreme zaključenja ugovora mora znati za postojanje prava;
- 5) Kupac mora prodavca u razumnom roku da obavesti o postojanju nedostatka;
- 6) Potrebno je da ne postoje okolnosti koje vode isključenju odgovornosti prodavca.

Pretenzije trećeg lica obuhvataju tvrdnje trećeg lica da postoji pravo intelektualne svojine. Osnovno je pravilo da roba mora biti slobodna od prava intelektualne svojine prema pravu države koju su strane u vreme zaključenja ugovora imale u vidu kao zemlju dalje prodaje. Odgovornost prodavca nastupa ukoliko roba nije slobodna od prava ili potraživanja trećeg lica koji se zasnivaju u vreme isporuke. Prodavac odgovara samo u slučaju nesavesnosti, odnosno kada za prava intelektualne svojine trećeg lica nije znao ili mu nisu mogla ostati nepoznata u trenutku zaključenja ugovora. (Šobot Fišer: 2014) Čl. 53 Konvencije predviđa da je kupac dužan da obavesti prodavca o svakom pravnom nedostatku u razumnom roku.

Prema Konvenciji o međunarodnoj prodaji robe prodavac ima obavezu da isporuči robu na način da nijedna treća strana ne može ograničiti kupca u korišćenju ili prodaji robe potraživanjem prava protiv njega. Međutim zbog činjenice da su prava intelektualne svojine po principu nacionalnog karaktera – princip teritorijalnosti, zakonodavac svake zemlje ima moć da izabere klasifikaciju prava, kao patent ili autorko pravo. Prema tome sistemi intelektualne svojine se znatno razlikuju od države do države. Radi kodifikovanja konsenzusa međunarodne zajednice o prava intelektualne svojine usvojene su sledeće konvencije: Pariska konvencija o zaštiti industrijske svojine (1967.), Univerzalna konvencija o autorskim pravima (1971) i Bernska konvencija o zaštiti književnih i umetničkih dela (1971). Prema tome industrijska svojina pokriva

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

sva prava koja duguju svoje postojanje delatnosti ljudskog uma u oblastima industrije, nauke, književnosti i umetnosti.²⁶

U čl. 41 CISG²⁷ pravila koja regulišu opštu garanciju prodavca strogo su odvojena od garancije za prava intelektualne svojine. Roba mora biti oslobođena od bilo kakvog prava ili potraživanja treće strane. Garancija nije potrebna u slučaju kada se neko poziva na svoja prava. Ako nakon određenog vremena treća strana odluči da se pozove na svoje pravo, kupac i dalje može podneti tužbu protiv prodavca tražeći nadoknadu štete. Otuda se *a priori* odgovornost za prava na koja se nisu pozivali smatra razumnom. Činjenica da postoji pravo intelektualne svojine dovoljno je da predstavlja ograničenje kupcu za raspolaganje robom. Zbog toga je opravdano da je prodavac odgovoran u takvom slučaju čak i ako treća strana ne podnese zahtev.²⁸

Čl. 42 CISG²⁹ predviđa da kupac treba da ima ekskluzivno pravo da bi koristio robu na bilo koji mogući način. To nije slučaj ako treća strana ima mogućnost da zabrani upotrebu isporučene robe pozivanjem na njihov patent koji pokriva postupak proizvodnje. Roba mora biti isporučena bez bilo kakvih prava intelektualne svojine, što vodi zaključku da samo roba a ne bilo koji proizvod koju mogu biti izvedeni iz te robe moraju biti isporučeni bez bilo kakvih prava. Prodavac duguje kupcu nesmetanu upotrebu robe. Da bi se izbegao nerazuman obim odgovornosti prodavca, postoji potreba za ograničavanjem garancije. Ukoliko neka mašina može da proizvodi samo proizvode koji su zaštićeni pravima intelektualne svojine prodavac je uvek odgovoran pod pretpostavkom, da je znao ili mogao znati za to pravo. Ukoliko kupac ima pristupa upotrebi na bilo koji način koji krši autorska prava ili na način koji krši autorska prava, mora se utvrditi da li prodavac može na osnovu ugovora predvideti da li će se roba koristiti na način kojim se krše autorska prava. Vreme isporuke predstavlja trenutak koji treba uzeti u obzir prilikom ispitivanja da li postoje prava intelektualne svojine treće strane.³⁰

²⁶ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/raudaetier2.html>

²⁷ Čl. 41 CISG

²⁸ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/keller.html>

²⁹ Čl. 42 CISG

³⁰ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/raudaetier2.html>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

Prodavac neće biti odgovoran za postojanje prava intelektualne svojine trećeg lica ukoliko su ispunjenje pretpostavke u dva slučaja:

- Prva pretpostavka oslobađanja prodavca od odgovornosti postoji ako je u trenutku zaključenja ugovora kupac znao ili mu nije moglo ostati nepoznato postojanje prava ili potraživanja trećeg.
- Drugo, odgovornost prodavca se isključuje kad su pravo ili potraživanje posledica prodavčevog postupanja po tehničkim planovima, formulama koje mu je dostavio kupac. Odgovornost prodavca je isključena samo kod onih upustva koje prodavac direktno primenjuje i koja ne podležu njegovim ispitivanjima ili izmenama. (Šobot Fišer: 2014)

U većini država patenti i zaštićeni žigovi podležu registraciji. Stoga podležu publicitetu pružajući javnost informacije o postojećim nematerijalnim pravima. U slučaju objavljivanja prava treće strane obaveza prodavca da se raspita je stoga безусловna oni moraju da pregledaju registre u predviđenim zemljama.³¹

³¹ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/raudaetier2.html>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

IV PRAVNA SREDSTVA KOJA STOJE NA RASPOLAGANJU KUPCU U SLUČAJU EVIKCIJE I NEISPUNJENJA UGOVORA OD STRANE PRODAVCA

Ukoliko prodavac ne izvrši bilo koju svoju obavezu koju ima na osnovu ugovora kupac može da:

1. *Zahteva ispunjenje ugovora;*
2. *Raskine ugovor;*
3. *Traži sniženje cene (bonifikaciju);*
4. *Zahteva nadoknadu štete.*

Pravna sredstava koja su na raspolaganju kupcu alternativna su, tako da ako su ispunjeni uslovi za primenu svih prava, kupac ima pravo da bira da li će tražiti ispunjenje ugovora, ili će ugovor raskinuti ili tražiti sniženje cena. U nekim slučajevima kupac može potpuno slobodno da odabere sredstvo, dok izbor drugih sredstava zavisi od vrste povrede, dok je za neka pravna sredstava kupac ovlašćen da slobodno koristi, a za korišćenje drugih potrebno je i ispunjenje dodatnih uslova iz konvencije. Sva pravna sredstva mogu se razvrstati u dve grupe – pravna sredstava koja su usmerena na ispunjenje ugovora i pravna sredstava zamene ispunjenja. (Šobot Fišer: 2014)

7. Pravo da zahteva za ispunjenje ugovora

Ukoliko prodavac ne izvrši neku od svojih ugovornih obaveza, kupac može da zahteva od njega da naknadno izvrši ugovor. U slučaju da je reč o isporuci nesaobrazne robe kupac od prodavca može da zahteva da isporuči saobraznu robu i da popravi robu. Nakon povrede ugovora od strane prodavca, kupac najčešće ima interes da ugovor bude izvršen kao što je i ugovoreno. (Šobot Fišer: 2014) Pravo kupca da traži izvršenje ugovora uslovljeno je vrstom povrede koju učini prodavac svojim neizvršenjem ili neurednim izvršenjem ugovorom preuzetih obaveza. Pravo kupca da zahteva izvršenje ugovora postoji kada:

- Izvršenje ugovora nije u suprotnosti sa drugim pravnim sredstvima kojim se koristi kupac,
- Izvršenje ugovora može da se zahteva pod uslovom da je ono moguće po pravu zemlje foruma koji o tome odlučuje. (Ćirić: 2018)

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

Osnovna pretpostavka za korišćenje ovim pravom jeste da prodavac nije izvršio neku od svojih obaveza. Neke od mogućih povreda jesu: docnja sa isporukom, neispunjenje obaveze predaje dokumenata ili obaveze prenosa prava svojine na kupca. Kupac od prodavca koji je u docnji sa isporukom robe može da zahteva izvršenje u naknadnom roku. Zahtev za ispunjenje ugovora nije uslovljen bitnom povredom ugovora dovoljno je da postoji povreda ugovora i da kupac želi njegovo ispunjenje. (Šobot Fišer: 2014) Pravo na izvršenje ugovora realizuje se zahtevom za:

- a) Zamenu robe isporučene sa nedostatkom i
- b) Opravku robe isporučene sa nedostacima.

Kupac ima pravo da zahteva zamenu isporučene robe, ukoliko ona nije saobrazna ugovoru, zbog čega ne može da udovolji ugovornoj ili uobičajenoj nameni. Uslov je da povreda obaveze prodavca predstavlja bitnu povredu ugovora. (Ćirić: 2018) Zahtev za isporuku druge robe pretpostavlja ne samo da je prodavac isporučio nego i da je kupac robu preuzeo i da je isporučena roba sa nedostacima. Ukoliko je prodavac izvršio isporuku robe s pravnim nedostacima, kupac može jedino da zahteva naknadno izvršenje. Kupac se ne može koristiti pravom na zamenu robe ukoliko se koristio nekim pravnim sredstvom nespojivim s tim zahtevom. (Šobot Fišer: 2014)

Kupac može od prodavca zahtevati otklanjanje nedostataka opravkom stvari. Pravo da se zahteva popravka robe predstavlja jedan aspekt kupčevog prava da zahteva izvršenje. Pod popravkom robe treba smatrati svaki postupak pomoću kojeg roba postaje saobrazna, i sastoji se u zameni nekih delova ili popravci isporučenih delova. (Šobot Fišer: 2014)

Prodavac ima pravo da otkloni nedostatke saobraznosti na robu u dva slučaja: ako nije istekao rok za isporuku, on može do datuma određenog za isporuku isporučiti deo koji nedostaje ili zameniti nesaobraznu robu saobraznom robom. Prodavac može i posle isteka roka za isporuku otkloniti svako neizvršenje svojih obaveza ako je u stanju da to učini bez nerazumnog odlaganja i bez nanošenja kupcu nerazumnih nepogodnosti ili neizvesnosti da će mu prodavac naknaditi troškove koje je s tim u vezi imao. (Šobot Fišer: 2014) Kupac ima pravo da odredi prodavcu naknadni ili dodatni rok razumne dužine za izvršenje njegovih obaveza, pri tom ne gubi pravo da usled docnje prodavca zahteva naknadu štete. Ukoliko je naknadni rok istekao ili je prodavac obavestio kupca da svoju obavezu neće ispuniti ni u naknadnom roku, kupac može raskinuti

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

ugovor. Ukoliko kupac želi da prodavcu odredi dodatni rok on ga o tome mora obavestiti i rok mora biti razumne dužine. (Ćirić: 2018)

8. Pravo kupca na sniženje cene

Ukoliko roba nije saobrazna ugovoru kupac može, bez obzira na to da li je cena već plaćena ili nije, sniziti cenu srazmerno razlici između vrednosti stvarno isporučene robe u vreme isporuke prema vrednosti koju bi u to vreme imala roba saobrazna ugovoru. (Šobot Fišer: 2014) Srazmerno sniženje cene nije sankcija, već se radi o meri uspostavljanja ekvivalencije vrednosti u obavezama uzajamnih činidbi prodavca i kupca. Čl. 50 Bečke konvencije predviđa „*ako roba nije saobrazna ugovoru kupac može bez obzira da li je cena već plaćena ili nije, sniziti cenu srazmerno razlici između vrednosti stvarno isporučene robe u vreme isporuke i vrednosti koju bi u to vreme imala roba saobrazna ugovoru*“.³²

Zahtev za sniženje cene razlikuje se od ostalih pravnih sredstava po pravnom dejstvu koje se ogleda u tome da kupac koji želi nesraobraznu robu može jednostrano da izmeni ugovor u skladu sa novim okolnostima. Zahtev se može istaći pre plaćanja cene, kao i nakon njene isplate. Ukoliko je cena plaćena u celosti ili delimično onda zahtev za sniženje cene predstavlja zahtev za povraćaj više plaćenog iznosa uz pripadajuću kamatu za taj iznos. Snižena cena predstavlja odnos između vrednosti stvarno isporučene robe u vreme isporuke i vrednosti koju bi roba imala u to vreme da je bila saobrazna ugovoru. (Šobot Fišer: 2014) Međutim pravo kupca da traži smanjenje cene ima dva ograničenja. Pravno na smanjenje cene moguće je samo za slučaj nesaobraznosti robe. Kupac ovo pravo ima i za slučaj da na robu postoje prava trećih lica zasnovana na industrijskoj ili intelektualnoj svojini. U slučaju da je prodavac otklonio nesaobraznost, kupac nema pravo na smanjenje cene. (Ćirić: 2018)

Zahtev za sniženje cene može se istaći samostalno ili kumulativno sa zahtevom za naknadu štete. Nadoknadom štete nadoknađuju se kupčevi gubitci, dok se sniženje cene služi da prodavac za isporučenu nesaobraznu robu dobije proporcionalno manju cenu u odnosu na onu koju bi dobio da je isporučio robu bez nedostataka.

³² Čl. 50 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

Sniženje cene prvenstveno ima za cilj očuvanje dogovora između strana i koristi se kao sredstvo za uravnoteženje učinaka koji zahtevaju obe strane. Čl. 50 CISG predviđa da kupac jednostavno ima pravo da smanji cenu kupljene robe ako se ne slaže sa ugovorom, na iznos koji bi kupcu bio plaćen da je kupac znao za neusaglašenost, osim ukoliko prodavac nije otklonio neusaglašenost. Kupac je taj koji ima mogućnost i moć da smanji prodavcu plaćenu cenu. Sniženje cene od strane kupca mora biti razumno. Ukoliko kupac odluči da smanji cenu pre nego što je platio, može samo oduzeti razliku u vrednosti od onoga što plaća prodavcu. Ako je cena već plaćena, kupac mora tražiti povraćaj novca od prodavca za deo kupoprodajne cene. Ako prodavac odbije saradnju za smanjenjem cene, od kupca se zaheva da pokrene pravni postupak radi povraćaja razlike u ceni.³³

Smanjenje cene je zamišljeno i kao alternativa šteti i za slučajeve u kojima stranka koja ne ispunjava obaveze oslobođena je odgovornosti za štetu. Međutim CISG ne ograničava niti PECL član 9:401³⁴ ograničava smanjenje cena na slučajeve kada su prodavci oslobođeni odgovornosti za štetu. U situacijama gde se tržišna cena robe koja se podudara značajno smanjila između vremena ugovaranja i isporuke, kupcu se savetuje da se opredeli za smanjenje nabavne cene umesto naknade štete. Ovo iz razloga što se razlike u izračunavaju novčane naknadu mogu odrediti na različite načine: šteta se meri u trenutku isporuke, dok se smanjenje cena meri u trenutku zaključenja ugovora. Smanjenje cene izračunava se u iznosu proporcionalnom razlici u vrednosti robe prema ugovoru i isporučene robe. Primena člana 50 CISG daje kupcu prednost, jer on može odlučiti da nastavi sa pravnim sredstvom koje mu nudi najveći prinos. Prema UNCITRAL-ovo sažetku, smanjenje cene se primenjuje bez obzira da li neusaglašenost predstavlja temeljno ili prosto kršenje ugovora, bez obzira da li je prodavac postupio iz nehata ili je bio oslobođen odgovornosti. Prema napred navedenom, kupac ima pravo na smanjenje ugovorne cene kada je učinac prodavca nepotpun ili na drugi načine ne odgovara ugovoru.³⁵

³³ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/chengwei2.html>

³⁴ 9:401 PECL

³⁵ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/chengwei2.html>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

9. Pravo kupca da raskine ugovor

Kupac se može koristiti pravom na raskid ugovora za slučaj prodavčeve povrede ugovora, u dve situacije: kada prodavac nije isporučio robu i kada je prodavac robu isporučio. (Ćirić: 2018)

Pravo kupca na raskid ugovora pretpostavlja ispunjenje određenih uslova:

1. Kupac mora da izjavi da raskida ugovor;
2. Neizvršenje prodavca mora predstavljati bitnu povredu ugovora ili
3. Mora da protekne dodatni rok koji je kupac ostavio prodavcu za izvršenje isporuke.

Ukoliko kupac želi da raskine ugovor mora da izjavi da raskida ugovor i alternativno mora da bude ispunjena jedna od pretpostavki da je prodavac izvršio bitnu povredu ugovora ili u slučaju neizvršenja isporuke, da je protekao dodatni rok za izvršenje koje je kupac ostavio prodavcu. (Šobot Fišer: 2014) Izjava o raskidu ugovora je jednostrana radnja a izjava o raskidu ne sme da sadrži uslove i ne može biti opozvana. Bitna povreda ugovora je svaka ona povreda ugovora koja kupca lišava onog što je očekivao od ugovora, osim ako takvu povredu nije predvideo prodavac niti bi je predvidelo razumno lice istih svojstava u istim okolnostima. Ukoliko je prodavac izvršio bitnu povredu, kupac odmah može da izjavi da raskida ugovor, bez obaveze ostavljanja dodatnog roka prodavcu za izvršenje njegovih obaveza. Docnja sa isporukom ne predstavlja uvek bitnu povredu ugovora, u slučaju neizvršenja kupac može prodavcu da ostavi dodatni rok za izjašnjenje isporuke. Neisporuka u naknadnom roku, kupcu daje pravo da ugovor raskine. (Šobot Fišer: 2014)

Posebna pravila važe kod ugovora sa uzastopnim isporukama robe. Kupac može da raskine ugovor zbog bitne povrede ugovora sa uzastopnim isporukama, u odnosu na neizvršenje jedne od uzastopnih isporuka od strane prodavca, ukoliko neizvršenje takve isporuke predstavlja bitnu povredu ugovora. Kupac ima pravo da zbog kršenja obaveze prodavca u pogledu jedne isporuke, raskine ugovor u odnosu na već primljene isporuke. (Ćirić: 2018)

Član 9:301 PECL³⁶ predviđa da pravo na raskid ugovora ima:

1. *Stranka ako je neizvršenje druge strane osnovano;*

³⁶ Čl. 9:301 PECL

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

2. *U slučaju kašnjenja, oštećena strana takođe može raskinuti ugovor;*

Dok čl. 9:303 PECL³⁷ predviđa da:

1. Pravo stranke da raskine ugovor ostvaruje se obaveštenjem drugoj strani.
2. Oštećena stranka gubi pravo da raskine ugovor, osim ako ne obavesti u razumnom roku nakon što je saznala ili bi trebalo da bude upoznata sa neizvršenjem ugovora.
3. Kada izvršenje nije ponuđeno do trenutka kada je trebalo, oštećena strana ne mora obavestiti o raskidu pre nego što je data ponuda. Ako je ponuda data kasnije, ona gubi pravo na raskid ako ne obavesti u razumnom roku nakon što je saznala za ponudu ili bi trebalo da bude obavještena o njoj. Ako međutim, oštećena strana zna ili ima razloga da zna da druga strana i dalje namerava da daje ponude u razumom roku, a oštećena strana nerazumno ne obavesti drugu stranu da neće prihvatiti izvršenje, ona gubi svoje pravo na raskid ugovora ako druga strana da ponudu u razumnom roku.
4. Ako je stranka izuzeta putem potpune i trajne prepreke, ugovor se raskida automatski i bez najave u trenutku nastanka prepreke.

Konvencija i PECL ne predviđaju „grejs“ period za izvršenje tokom kojeg se oštećenoj stranci nalaze da raskine ugovor. Grejs period jeste period koje je odredila ili dozvolila oštećena strana tokom kojeg je raskid ugovora odložen. Stranka koja krši pravila ima poseban interes da što pre sazna da li oštećena namerava da raskine ugovor ili ne. Iako oštećena strana ima interes da produži vremenski period za razmatranje i izračunavanje, i CISG i PECL sadrže vremenska ograničenja u vršenju moći raskida. PECL u čl. 9:303³⁸ ograničava moć raskida na razumni rok nakon što stranka postane svesna neizvršenja ili nakon što je to trebala znati. Ovim PECL izražava svoju posvećenost principu dobre vere. Oštećeni kupac postavlja dodatni period u razumnoj dužini, u kom periodu prodavac ima mogućnost da izvrši ugovor, a ukoliko prodavac nije ispunio ugovor tokom tog perioda oštećeni kupac može da raskine ugovor. Kupac koji trpi neosnovano kašnjenje u isporuci

³⁷ Čl. 9:303 PECL

³⁸ Čl. 9:303 PECL

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

može odrediti dodatni period za izvršenje isporuke prodavcu, a ako prodavac ne uspe, sledi raskid ugovora. Osim isporuke, ovo se primenjuje i na prenos vlasničkih dokumenata.³⁹

Kupac može da raskine ugovor i pre nego protekne dodatni rok, u slučajevima kada prodavac sam izjavi da neće izvršiti ugovor u datom roku. Ova informacija mora da potiče od samog prodavca, a ne da dolazi do kupca iz slučajnih izvora. Jednom kada prodavac prijavi da neće izvršiti ugovor, ne bi trebalo da postoje dodatna ograničenja u pogledu moći kupca koji je već odredio dodatni rok. Dalje odlaganje ne bi imalo nikakvu svrhu i više ne bi moglo biti opravdano.⁴⁰

10. Pravo na naknadu štete

Ukoliko dužnik ne izvrši svoju obavezu savesno u svemu kako ona glasi poverilac trpi određene štetne posledice . U međunarodnom ugovornom pravu predviđena su određena načela koja se odnose na pravo na naknadu štete.

- *Načelo potpune naknade štete* podrazumeva da oštećeni ne trpi maretijalne posledice zbog neizvršenja ili neurednog izvršenja ugovora. Načelom celokupne naknade podrazumeva da naknadom materijalni položaj oštećenog ne sme biti pogoršan, ali ni poboljšan.
- *Načelo slobodnog izbora oštećenog u pogledu načina odmeravanja štete*, a oštećeni je ovlašćen u svakom konkretnom slučaju da odabere na koji način će šteta biti odmerena, pri čemu je za odmeravanje naknade štete i za kupovinu radi pokrića potrebno ispunjenje i dodatnih uslova.
- *Načelo novčane naknade štete* predstavlja opšte pravilo da naknadu štete zbog povrede ugovora dužnik uvek isplaćuje štetu u novcu. (Šobot Fišer: 2014)

Naknada štete može biti odmerena na dva načina - konkretno i apstraktno. Konkretno obračunata šteta je predstavlja štetu utvrđenu prema konkretnim okolnostima slučaja i predstavlja stvarni gubitak. Apstraktna šteta postoji u slučaju kada se naknada štete može odmeriti na osnovu razlike između ugovorene i tržišne cene, ako je ova druga veća ili na osnovu razlike između ugovorene cene i veće cene po kojoj je kupac kupio stvar iste vrste od trećeg lica. Ukoliko prodavac nije izvršio obavezu predaje prodane stvari, pa je kupac zbog toga raskinuo ugovor o prodaji,

³⁹ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp49.html>

⁴⁰ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp49.html>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

odmeravanje naknade štete može se izvršiti uzimajući u obzir različite trenutke. Kupcu treba priznati i pravo na naknadu za izmaklu korist koju nije ostvario, jer prodavac nije ispunio svoju obavezu. Šteta kupca se može sastojati i u troškovima koje je učinio pripremajući se za preuzimanje stvari.(Jankovec: 1993)

Šteta – *ratio* postojanja ugovorne odgovornosti jeste naknada štete. Ukoliko povredom ugovora nije prouzrokovana nikakva šteta, nema mesta ugovornoj odgovornosti. Povredom obaveze mogu nastati tri situacije: oštećeni može stvarno da pretrpi smanjenje imovine, šteta može da se sastoji u neostvarenoj dobiti, koju je oštećeni prema okolnostima slučaja mogao da očekuje i moguće je da je oštećeni pretrpeo i smanjenje imovine i da je izostala dobit koju je očekivao. (Šobot Fišer: 2014)

Obična šteta koje je kupac pretrpeo zbog zakasnele predaje kupljene stvari može biti različita. Obična šteta je umanjenje imovine oštećenog usled povrede obaveze štetnika. Obična šteta predstavlja razliku između stvarnog stanja imovine pre nastupanja štetnog događaja i nakon nastupanja štete. (Šobot Fišer: 2014) Ukoliko je u pitanju stvar čija je cena za vreme docnje prodavca pala na tržištu, naknada se odmerava tako što se od tržišne cene u ugovoreno vreme predaje odbije tržišna cena u vreme stvarne predaje. Kupac kao naknadu štete zahteva razliku u cenama. (Jankovec:1993)

Gubitak zbog neizvršenja obuhvata štete nastale usled neizvršenja ili manljivog izvršenja obaveze. Ovde se radi o gubicima pretrpljenim zbog povrede ugovora i obuhvata direktne i primarne gubitke. Direktna šteta odmerava se prema razlici između vrednosti koju je oštećena strana trebalo da primi i vrednosti onoga što je ta strana primila. Sporedni gubici predstavljaju troškove koje je oštećeni morao da učini radi izbegavanja dodatnih gubitaka. (Šobot Fišer: 2014) PECL u čl. 9:509⁴¹ navodi da ukoliko je ugovorom predviđena suma štete zbog neizvršenja, ta suma se dodeljuje bez obzira na stvarnu sumu koju je oštećena strana pretrpela. Međutim navedena suma može se smanjiti na razumni iznos ako je krajnje prevelika u odnosu na gubitak ili štetu nastalu usled neizvršenja i drugih okolnosti. Šteta se meri valutom koja najprikladnije odražava

⁴¹ Čl. 9:509 PECL

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

gubitak oštećene strane. To u pojedinačnim slučajevima može biti valuta u kojoj je izražena novčana obaveza.

Zbog zakašnjenja sa predajom stvari kupac može pretrpeti i štetu u vidu *izmakle koristi*. Kupac ima pravo na naknadu izmakle koristi za vreme za koje zbog zakašnjenja sa predajom nije mogao koristiti kupljenu stvar. (Jankovec:1993) Izmakla dobit je dobit koju je poverilac mogao ostvariti da je ugovor bio uredno ispunjen, ali ga nije ostvario jer je dužnik prekršio ugovor. Opšti princip pune naknade, izričito je definisan u čl. 9:502 PECL⁴², prema kome pretrpljeni gubitak pretpostavlja verovatni rezultat neizvršenja. Nadoknada obuhvata budući gubitak za koji postoji osnovana verovatnoća da će se desiti. To znači da bi sudija ili arbitar morao da proceni da će se dogoditi budući gubitak i njegov verovatni iznos. Odredba predviđa da se buduća šteta može predvideti samo kada se utvrdi sa razumnim stepenom sigurnosti. Čl. 9:501 (2)(b) PECL⁴³ predviđa da nadoknativi gubitak uključuje budući gubitak za koji postoji osnovana verovatnoća da će se desiti. Takav budući gubitak može imati i oblik gubitka šanse.

Neki pravni autori smatraju da savesnost odnosno nesavesnost prodavca može biti od značaja prilikom odmeravanja visine štete. Savesni prenosilac, prodavac koji nije znao niti je mogao znati da stvar koju prodaje kupcu ima materijalni nedostatak, dužan je da naknadi samo faktičku štetu, dok je nesavesan dužan da nadoknadi štetu čija se visina ceni prema vrednosti stvari koju je ova imala u trenutku evikcije. Prema tome štetnik će odgovoriti samo za štetu koju je predvideo u vreme zaključenja ugovora. Naknada štete ne može biti veća od gubitaka koji je štetnik predvideo ili morao predvideti u trenutku zaključenja ugovora kao moguću posledicu povrede ugovora. (Jankovec: 1993)

U slučaju da je šteta prouzrokovana delovanjem obe strane ugovornice, iznos štete mora se podeliti između strana u skladu sa stepenom uzročnosti tih strana. Prema čl. 9:504 PECL⁴⁴ šteta se raspodeljuje u odnosu na doprinos stranaka kauzalnoj povezanosti.

⁴² Čl. 9:502 PECL

⁴³ Čl. 9:501 (2) (b) PECL

⁴⁴ Čl. 9: 504 PECL

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

Čl. 5 CISG ⁴⁵navodi da se CISG ne bavi pitanjima i odgovornosti za smrt ili lične povrede prouzrokovane robom. Takođe, principi PECL predviđaju da se principi mogu primeniti samo na potraživanja koja proizilaze iz ugovora, oni navode pitanja koja smatraju da pokrivaju, ali taj spisak ne uključuje situacije za naknadu štete zbog lične povrede ili smrti od robe sa oštećenjima. Stoga prilikom odluke o takvom zahtevu moraju se primeniti važeći nacionalni zakoni.⁴⁶

11. Kamata

Pravo na kamatu izričito je predviđeno čl. 78 Bečke konvencije⁴⁷ da ukoliko jedna strana ne plati cenu ili neki drugi iznos s kojim je u zaostatku, druga strana ima pravo na kamatu, a da time ne gubi pravo da traži naknadu štete koja joj pripada. Postoje tri grupe međusobno različitih rešenja izbora relevantne kamatne stope:

1. Prema nacionalnom zakonu o zateznoj kamatnoj stopi;
2. U visini domicilne stope predmetne strane valute u skladu sa sudskom i arbitražnom praksom i domicilne stope predmetne strane valute u skladu sa običajem za međunarodna plaćanja
3. U visini domicilne stope predmetne strane valute u skladu sa običajem za međunarodna plaćanja. (Pavić, Đorđević: 2008)

U nedostatku adekvatnog opšteg načela primenjuje se kamatna stopa u skladu sa normama međunarodnog privatnog prava, odnosno prava poverioca kao prava merodavnog za obavezu plaćanja. Jedan od načina iznalaženja računa za relevantni iznos kamatne stope na stranu valutu koji je uočen i u našoj arbitražnoj praksi jeste pozivanje na međunarodni običaj sadržaj u UNIDROIT načelima. U nedostatku propisa koji regulišu visinu kamatne stope, arbitri su dužni da uzmu u obzir bankarske i trgovinske običaje koji su najšire međunarodno usaglaseni u poslovnom svetu. (Pavić, Đorđević: 2008)

⁴⁵ Čl. 5 CISG

⁴⁶ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/blase3.html>

⁴⁷ Čl. 78 Bečke konvencije

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

12. Nemogućnost ispunjenja obaveze kao razlog za isključenje odgovornosti prodavca

Svaka ugovorna strana je odgovorna za izvršenje preuzetih ugovornih obaveza. Povreda ugovornih obaveza ima za posledicu nastupanje odgovornosti od strane koja je ugovor povredila. Međutim, strana koja nije izvršila neku od preuzetih ugovornih obaveza neće biti odgovorna ako je do neizvršenja došlo usled smetnji van njene kontrole. (Šobot Fišer: 2014) Nemogućnost ispunjenja obaveze označava situaciju u kojoj obaveza iz nekih prirodnih ili pravnih razloga, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja ne može biti ispunjena na vreme. Nemogućnost ispunjenja ugovorne obaveze može biti objektivna ili subjektivna. Objektivna nemogućnost ispunjenja podrazumeva da niko neće moći da izvrši ugovornu obavezu, a ne samo konkretni prodavac ili dužnik. Objektivna nemogućnost ispunjenja obaveze postojala bi ako je pre predaje propala individualno određena prodana stvar, jer u takvom slučaju niko, a ne samo prodavac ne bi mogao izvršiti obavezu predaje takve stvari. Dok subjektivna nemogućnost ispunjenja prodavca postoji u slučaju kada se prodaje tuđa stvar, pa pravi vlasnik stvari ne zeli predati stvar kupcu. (Jankovec:1993)

Prirodna nemogućnost ispunjenja postoji kad je ispunjenje ugovorne obaveze postalo nemoguće zbog prirodnih zakona ili više sile (*vis major*). Ako jedna strana ne izvrši neku od obaveza, pod određenim uslovima se može osloboditi odgovornosti. (Jankovec:1993) Strana koja je povredila ugovor će biti odgovorna, osim ako dokaže da su kumulativno ispunjeni sledeći uslovi:

- Da je neizvršenje posledica smetnje koja je bila van njene kontrole;
- Da nije bilo razumno očekivati od nje da u vreme zaključenja ugovora uzme smetnje u obzir;
- Da nije bilo razumno očekivati da izbegne ili savlada smetnje i njene posledice. (Šobot Fišer: 2014)

Zagovornici objektivne teorije predviđaju određivanje elemenata potrebnih za postojanje više sile, a odnosi se na zahtev da se razlog koji je izazvao višu silu ne nalazi ni u kakvoj vezi sa delatnošću onoga koji se na višu silu poziva, taj razlog treba da deluje sa strane i daje neobično jak. Teret dokazivanja više sile je na strani koja se na ove odredbe i poziva. Čak i kada se ugovorna strana pozove na višu silu mora da dokaže da se nije moglo razumno očekivati da efekte tog

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

događaja savlada ili izbegne. Strana koja se poziva na višu silu mora u razumnom roku da obavesti drugu ugovornu stranu o događaju koji onemogućava izvršenje ugovora. Od oštećene ugovorne strane se ne očekuje da se pasivno drži, već je potrebno da preduzima sve dostupne mere za savladavanje prepreka i umanjena štetnih efekata na ugovor, tek u krajnjem slučaju dolazi do oslobađanja od izvršenja ugovorne obaveze. (Ditrih, Marković: 2018)

Viša sila je poznata u međunarodnoj trgovinskoj praksi, što potvrđuje uključivanje klauzula o „višoj sili“ u mnoge međunarodne ugovore. Prema čl. 79 CISG ⁴⁸predviđeno je da stranka nije odgovorna za neizvršenje bilo koje od svojih obaveza ako dokaže da je do propusta došlo usled prepreke koje su van njegove kontrole i da se nije moglo opravdano očekivati da je tu prepreku uzela u obzir u trenutku zaključenja ugovora. U građanskom i običajnom pravnom sistemu doktrine nemogućnosti izvršenja ugovora, ograničene su kao viša sila. UNIDROIT principi bave se višom silom kao razlogom za neizvršenje ugovora. Viša sila se definiše kao prepreka van kontrole za koju se ne bi moglo opravdano očekivati da ju je stranka uzela u obzir u vreme zaključenja ugovora. Čl. 7.1.7. principa UNIDROID ⁴⁹predviđa da kada je prepreka samo privremena, neizvršenje ugovora usled više sile biće validno onoliko koliko je razumno s obzirom na efekat prepreke na izvršenje ugovora. Kod više sile predviljivost je glavna briga. Ako se neki događaj može predvideti, stranke treba da se pozabave njime u ugovoru, u suprotnom stranka u nepovoljnom položaju treba da snosi svoj teret. Principi omogućavaju strankama široku autonomiju, oni mogu da odrede uslove njihovog odnosa, gde se postajanje više sile i njen uticaj na ugovor mogu predvideti uslovima ugovora. ⁵⁰

Ukoliko uticaj više sile u velikoj meri utiče na ugovor, opterećena stranka ima pravo da zahteva pregovore o prilagođavanju ugovora promenjenim okolnostima. Zahtev treba podneti bez nepotrebnog odlaganja. U zahtevu je potrebno navesti razloge za zahtev osim onih koji su očigledni. Ako je zahtev opravdan, druga strana je dužna da pregovara u dobroj nameri o prilagođavanju ugovora novim okolnostima

⁴⁸ Čl. 79 CISG

⁴⁹ Čl. 7.1.7. UNIDROID

⁵⁰ <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/blase3.html>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

Dok pravna nemogućnost ispunjenja je ona nemogućnost čiji je uzrok neispunjenja u pravnom propisu. Prva grupa nemogućnosti za ispunjenje ugovorne obaveze obuhvata slučajeve u kojima je nemogućnost ispunjenja obaveze nastupila zbog propasti stvari koja je neophodna da bi obaveza mogla biti ispunjena, na slučajeve u kojima je ispunjenje obaveze postalo nemoguće zbog toga što je način ispunjenja obaveze postao nemoguć i slučajeve u kojima je uzrok nemogućnosti u ugovornim stranama. Pravna nemogućnost ispunjenja postoji u slučaju ako je posle zaključenja ugovora donet propis kojim se zabranjuje ispunjenje ugovorne obaveze ili ako je stvar na koju se odnosi ugovor stavljena van prometa. Kada se govori o nemogućnosti ispunjenja ugovorne obaveze, misli se na nemogućnost zbog koje obaveza ni u jednom svom delu ne može biti ispunjena. Međutim, moguće je da je nastupila takva nemogućnost ispunjenja zbog koje obaveza samo u jednom svom delu ne može biti ispunjena. (Jankovec:1993)

U periodu između zaključenja ugovora i njegovog izvršenja mogu se desiti takvi događaji koji mogu da poremete ravnotežu između ugovornih strana, te je sigurno da ugovorne strane da su znale ili mogle predvideti tu promenu ne bi zaključile ugovor pod tim uslovima. Ugovorna strana je dužna da ispuni ugovornu obavezu čak i kada je izvršenje postalo teže nego što se to moglo očekivati u vreme zaključenja ugovora. Da bi se ugovorna strana oslobodila odgovornosti usled promenjenih okolnosti potrebno je da dokaže da je izvršenje ugovorne obaveze postalo bitno otežano, zbog događaja koji je u potpunosti van kontrole ugovorne strane i koje nisu mogle da se predvide u vreme zaključenja ugovora. (Ditrih, Marković: 2018)

Radi rešavanja problema nemogućnosti ispunjenja ugovora zbog promenjenih okolnosti, stranke su dužne da se upuste u pregovore kako bi ponovo uspostavili ugovornu ravnotežu. Ukoliko ne uspeju da dođu do rešenja koja će uspostaviti ravnotežu i održati ugovor, ugovorna strana koja se poziva na promenjene okolnosti može da raskine ugovor. (Ditrih, Marković: 2018)

V ZAKLJUČAK

Razvojem međunarodnih trgovinskih odnosa nastaje potreba za razvojem međunarodnog trgovinskog prava i regulisanje prava i obaveze ugovornih strana – prodavca i kupca. Međunarodni ugovori predstavljaju osnovni oblik međunarodne trgovine, i podrazumevaju razmenu različitih

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

vrednosti stvari i prava. Međunarodno trgovinsko pravo regulisano je Bečkom konvencijom, Evropskim načelima PECL i UNIDROID principima.

Dejstvo međunarodnih ugovora ogleda se u uzajamnim obavezama za obe ugovorne strane. Obaveze mogu biti osnovne i sporedne. Osnovne obaveze prodavca obuhvataju obavezu da isporuči robu, da preda dokumenta koja se odnose na robu i da prenese pravo svojine na robu. Dok obaveze kupca obuhvataju obavezu da primi isporuku robe i da plati cenu za isporučenu robu.

Prodavac odgovara kupcu za pravne i materijalne nedostatke stvari. Odgovornost za pravne nedostatke postoji kada je prodavac preneo pravo vlasništva na stvar na kupca a nije bio vlasnik. Odgovornost postoji i kada je trebalo preneti stvar slobodnu bez tereta, a pokaze se da na toj stvari postoji neko pravo u korist trećeg lica u obliku prava službenosti, zaloge itd. Odgovornost za pravne nedostatke naziva se evikcijao. Evikcija znači pravni akt treće osobe kojim ta osoba isključuje ili ograničava kupca u ostvarivanju prava koje bi mu pripadalo. Pravni nedostaci podrazumevaju dužnost prodavca da robu oslobodi od prava ili potraživanja trećeg lica, osim ako se kupac s tim nedostatkom složi. Analizom sadržaja uočeno je da ova prodavčeva obaveza postoji samo ako su činjenice na koje se poziva treća strana postojale pre izvršene isporuke. Odgovornost za pravne nedostatke pre svega posti

Analiziranjem koncepta određivanja pojma neizvršenja ugovora nastaje potreba da se napravi razlika između različitih povreda ugovora u zavisnosti od toga da li je ugovor izvršen ili ne, kao i pravne posledice ukoliko ugovor nije izvršen. Stepenuje se vrsta povrede ugovora u odnosu na ono u čemu se sastoji bitna povreda ugovora, i ostale povrede ugovora. Daje se detaljna analiza prava kupca u slučaju povrede ili neizvršenja ugovora od strane prodavca.

Ukoliko prodavac propusti da izvrši svoje obaveze kupac ima više mogućnosti za zaštitu svojih prava zavisno od prirode i težine povrede. Kupac može da zahteva ispunjenje prodavčeve obaveze, može da traži zamenu robe ako ona nije saobrazna ugovoru. Postoji mogućnost raskida ugovora u slučajevima kada propust predstavlja bitnu povredu ugovora i kada prodavac ni u naknadnom roku ne isporuči robu. Kupac može u svakom slučaju da traži nadoknadu štete.

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

VI POPIS KORIŠĆENE LITERATURE

1. Cvetković Predrag, *Unifikacija opšteg dela međunarodnog privrednog ugovornog prava*, Niš, Zbornik pravog fakulteta Univerziteta u Nišu
2. Ćirić Lj. Aleksandar (2012) *Međunarodno trgovinsko pravo opšti deo*, Niš, Centar za publikacije Pravni fakultet Univerziteta u Nišu
3. Ćirić Lj. Aleksandar (2018) *Međunarodno trgovinsko pravo posebni deo*, Niš, Centar za publikacije Pravni fakultet Univerziteta u Nišu
4. Dimitrih Stefan, Marković Svetlana (2018) *Model klauzule o višoj sili i promenjenim okolnostima mađunarodne trgovinske komore*, Novi Sad, Pravo teorija i praksa
5. Đurović Radomir (2004) *Međunarodno privredno pravo*, Beograd, Savremena administracija a.d. Beograd
6. Jankovec Ivica (1993) *Ugovorna odgovornost*, Beograd, Politika
7. Jovičić Katarina, *Određenje pojma neizvršenja ugovora, s osvrtom na neizvršenje ugovora o prodaji robe*, Beograd, Researche Fellow Institute of Comparative Law Belgrade
8. Maksimović Sanja, Despotović Danijela (2017) *Ugovor o kupoprodaji u rimskom pravu*, Novi Sad, Pravo – teorija i praksa
9. Mladenović Jasmina (2018) *Osnove građanskog prava II – skripta*, Požega, Društveni odjel Požega
10. Nikolić Đorđe (2014) *Obligaciono pravo*, Beograd, Projuris- Organizacija za pravnu edukaciju i kulturu prava
11. Pavić Vladimir, Đorđević Milena (2008) *Primena Bečke konvencije u arbitražnoj praksi spoljnotrgovinske arbitraže pri privrednoj komori Srbije*, Beogra, Pravo i privreda
12. Simonović Ivana, *Karakteristike evropskog ugovornog prava i zakonodavne delatnosti Evropske unije na području privatnopravnih odnosa*, Niš, Pravni fakultet Univerzitet u Nišu
13. Slakoper Zvonimir (2007) *Odgovornost za pravne nedostatke u Zakonu o obaveznim odnosima i izabranim pravnim poretcima*, Rijeka, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

14. Spasić Ivanka (2009) *UNIDROIT Doprinos unifikaciji nekog od najvažnijih pitanja međunarodnog trgovinskog prava*, Beograd, Strani pravni život
15. Sudžuka Emir, Pločo Maja, *Pravni režim odgovornosti prodavca prema Bečkoj konvenciji i ZOO De lege lata i De lege Ferenda*, Zbornik radova – Međunarodna naučna konferencija Javni i privatni aspekti nužnih pravnih reformi u BIH
16. Trifković Miloš, Simić Milan, Trivun Veljko (2004) *Poslovno pravo – ugovori, vrijednostni papiri i pravo konkurencije* - Sarajevo, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Izdavačka delatnost fakulteta
17. Šobot Fišer Sandra (2014) *Pravo međunarodne prodaje*, Novi Sad, Pravni fakultet Univerzitet u Novom Sadu
18. Vujisić Dragan (2009) *Poslovno pravo – trgovinsko pravo*, Banja Luka, Besjeda Banja Luke
19. Vukadinović Radovan (2009) *Međunarodno poslovno pravo: posebni deo*, Kragujevac, Pravni fakultet Univerzitet u Kragujevcu

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

POPIS OSTALE ISTRAŽIVAČKE GRAĐE

Pravni izvori:

1. Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl.list SRJ, br.31/93, Sl.list SCG br. 1/2003 – Ustavna povelja i Sl.glasnik RS br. 18/2020*
2. Zakon o ratifikaciji konvencije Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe, Službeni list СФРЈ - Међународни уговори, бр. 10-1/84
3. Načela međunarodnih trgovinskih ugovora (Načela UNIDROIT - UCP) <https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>
4. Načela evropskog ugovornog prava (Evropska načela – PECL) <https://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/portrait.pdf>
5. <http://cisg7.institut-e-business.de/pdf/Textsammlung/textsammlung-serbisch.pdf>
6. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp52.html>
7. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-41>.
8. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/nonperf.html>
9. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/raudaetier2.html>
10. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/chengwei2.html>
11. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp49.html>
12. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/blase3.html>
13. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/blase3.html>
14. <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/keller.html>

Ostali izvori:

1. <http://ipf.rs/konvencija-ujedinjenih-nacija-o-medunarodnoj-prodaji-robe/>
2. <https://nomcentarngo.com/odgovornost-zbog-pravnih-nedostataka-stvari>

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

SAŽETAK:

Razvoj međunarodnih trgovinskih odnosa uslovio je potrebu za razvojem međunarodno trgovinskog prava i međunarodno ugovornog prava. Međunarodni ugovori predviđaju uzajamne obaveze strana ugovornica.

Zakonom je predviđena odgovornost prodavca za pravne i materijalne nedostatke stvari. Odgovornost za pravne nedostatke postoji kada je prodavac preneo pravo na stvar kupcu a nije bio vlasnik stvari. Odgovornost zbog pravnih nedostataka ili evikcija se sastoji u uznemiravanju pribavioca stvari na osnovu nekog prava trećeg lica koje je postojalo pre pribaviočevog sticanja te stvari, a o kom pravu on nije znao prilikom zaključenja ugovora. Takođe je predviđena odgovornost prodavca ukoliko ne ispuni obaveze ili povredi ugovor.

Ukoliko prodavac propusti da izvrši svoje obaveze kupac ima više mogućnosti za zaštitu svojih prava. Može zahtevati ispunjenje prodavčeve obaveze, može tražiti zamenu robe ukoliko roba nije saobrazna ugovoru. Postoji mogućnost raskida ugovora u slučaju da propust predstavlja bitnu povredu ugovora. U svakom slučaju kupcu stoji na raspolaganju pravo da zahteva nadoknadu štete.

Ključne reči: međunarodni ugovori, evikcija, neispunjenje ugovora

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

SUMMARY:

SELLER'S LIABILITY FOR LEGAL DEFICIENCY AND NON-PERFORMANCE IN INTERNATIONAL TRADE

The development of international trade relations has conditioned the need for the development of international trade law and international treaty law. International agreements provide mutual obligations of the contracting parties.

The law provides for the seller's liability for legal and material defects. Liability for legal defects exists when the seller transferred the right to the thing to the buyer and was not the owner of the thing. Liability due to legal deficiencies or evictions consists in harassing the acquirer of the thing on the basis of a third party right that existed before the acquirer acquired that thing, and about which right he did not know when concluding the contract. The seller's liability is also provided if he does not fulfill the obligations or violates the contract.

If the seller fails to fulfill his obligations, the buyer has more opportunities to protect his rights. He can demand the fulfillment of the seller's obligation, he can ask for the replacement of the goods if the goods do not comply with the contract. There is a possibility of termination of the contract in case the omission represents a significant breach of contract. In any case, the buyer has the right to claim damages.

Keywords: international agreements, eviction, non-fulfillment of agreements

Odgovornost prodavca za evikciju i neispunjenje ugovora u međunarodnoj trgovini

BIOGRAFIJA

Nikola Ilić rođen je u Vranju, 1994. godine. Nakon završene osnovne i srednje škole upisuje Pravni fakultet u Nišu, koji završava 2018. godine, a potom upisuje master akademske studije (trgovinskopravna naučna oblast) na istom fakultetu. Od januara 2019. godine upisan je u imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Beograd. Planira da se bavi advokaturom.